

Inž. Dragutin Jurko,

Sekretarijat za poljoprivredu, prehr. industriju i šumarstvo
SR Hrvatske Zagreb

POLJOPRIVREDA U NOVIM DRUŠTVENO-EKONOMSKIM UVJETIMA¹⁾
(RAZVOJ I REZULTATI OD REFORME DO 1971. TE CILJEVI DO 1975)

I. Opća uvodna razmatranja

Odmah valja istaći da je predsjedništvo SPIT-a SR Hrvatske — pripremajući redovnu skupštinu bilo u dilemi s kakvom tematikom ovog časa treba izići pred članstvo.

Odlučili smo da to bude jedan prosjek stanja i dometa naše poljoprivrede u prijelazu iz jednog u drugo srednjeročno razdoblje razvoja u trenutku kad se cjelokupna društvena akcija usmjerava na oživotvorenje amandmanskih načela i nastoji prevladati krupne teškoće našeg daljnjeg ukupnog razvoja.

Razgraničenjem ekonomske funkcije Federacije i republika, potrebno je jasno istaći nove nadležnosti i odgovornosti.

Ocjenjujemo da će sve to učiniti našu agrarnu politiku jasnijom, a postavljene ciljeve bližim, razumljivim a obaveze i zadatke preciznije označenim.

To bi trebao biti doprinos i smanjivanju toliko velikog raskoraka između silnih rasprava o poljoprivredi i prave inflacije riječi s jedne i obima realiziranih zaključaka s druge strane.

Treba odlučno raditi na uklanjanju razloga toj pojavi bilo da se radi o našoj vlastitoj nerealnosti u posmatranju poljoprivrede izdvojeno van konteksta općih privrednih kretanja i mogućnosti, bilo da se radi o nerealnim, često megalomanskim koncepcijama drugih, a što odmah sužava i prostor za poljoprivredu.

Naš SPIT sa svojih gotovo 3000 članova predstavlja skoro 10% od ukupne tehničke inteligencije u SR Hrvatskoj.

Mislim da ne griješim ako kažem da nismo dovoljno povezani, organizirani, pa otuda i naša riječ, naš utjecaj nema onu društvenu težinu koja proizlazi iz brojnosti i kvalitete našeg članstva.

Ovih nekoliko uvodnih napomena dato je samo zbog toga da još jače istaknemo našu vlastitu odgovornost, ali i mogućnosti koje imamo, a sve u cilju još većeg budućeg doprinosa razvoju poljoprivrede. Taj doprinos ni do sada nije bio malen, niti ga ma ko može osporiti, a još manje svojatati za sebe.

Privredna situacija, a također i poljoprivredna teška je i složena, ali nije bezizlazna. Stoga i ona pred SPIT postavlja posebno velike zadatke.

¹⁾ Referat održan na Godišnjoj skupštini SPITH-e u Zagrebu, 6. III 1972.

Dozvolite stoga da u daljnjem izlaganju dadem presjek sadanjeg stanja i da na temelju novih društveno-ekonomskih i političkih odnosa u zemlji inauguriranih Ustavnim amandmanima, pokušam usmjeriti našu pažnju i nastojanja na ključna pitanja prevladavanja situacije i daljnjeg razvoja poljoprivrede.

.....

U odnosu na poljoprivredu, privredna je reforma postavila dva osnovna cilja: stabilizaciju uvjeta privređivanja i poboljšanje ekonomskog položaja. Za ostvarivanje tih ciljeva utvrđen je prilično širok repertoar mjera, među kojima one iz sfere primarne i sekundarne raspodjele za poljoprivredu bile su najznačajnije.

Međutim nedosljednost u njihovoj realizaciji, a još više novi problemi i nepovoljna opća privredna kretanja nisu prošla bez negativnih posljedica za poljoprivredu koja inače u tim godinama (1966—69) ostvaruje sasvim zadovoljavajući nivo proizvodnje. Narušavanje paritetnih odnosa utvrđenih reformom ubrzo je oštro smanjilo akumulaciju poljoprivrede.

Zajednička akcija svih republika, posebno SR Srbije i SR Hrvatske, dovela je do ponovnog razmatranja poljoprivrede u Saveznoj skupštini koncem 1968. godine. Mjere koje su tada usvojene nisu bile dovoljne, ali su ipak usporile negativne tendence, posebno opadanje reproduksijske sposobnosti.²⁾

.....

I Konferencija SKJ održana koncem 1970. u svojoj Rezoluciji obavezuje na dosljednu realizaciju agrarne politike. Ističe se nužnost sve većeg saobraćaja cjelokupnog poslovanja tržišnim prilikama uz znatno veću samoorganiziranost privrede. Također se posebno naglašava obaveza udružene privrede da formira fondove za podsticaj pojedinih proizvodnja i stabilizaciju na tržištu najosjetljivijih artikala pri čemu i društveno-političke zajednice su dužne dati svoj materijalni udio.

Reafirmirajući načela privredne reforme u cilju bržeg razvoja društveno-ekonomskih odnosa, u rezoluciji se ističe potreba ponovnog uspostavljanja realnih odnosa cijena unutar grane i međugranski, povoljnije sekundarne raspodjele, odgovarajućeg kreditnog i poreskog sistema. Također se ističe značenje promjene uvjeta razmjene s inozemstvom, zatim politike zaštite domaće poljoprivrede kako od potresa na domaćem tržištu tako i od nelojalnog uvoza poljoprivrednih proizvoda.

2) Mjere Savezne skupštine iz 1968. odnosile su se na oblast kreditne i investicione politike, te izvoza. Tako npr. odlučeno je:

- da se ustupe kamate na poslovni fond,
- da se poveća naknada u kamatama od 4% na 5% za kratkoročne kredite koje daju poslovne banke,
- da reeskontnom politikom narodne banke izdvoje sredstva poslovnim bankama za kreditiranje većeg broja proizvoda (pšenica, šećer, ulje, duhan),
- da se smanji kamata od 4% na 2,4% na investicione kredite za poljoprivredu iz sredstava Federacije,
- da se osigura isplata dodatne kamate za iskorištene ili kredite u toku za investicije,
- da se formiraju fondovi zainteresiranih grupacija za izvoz najvažnijih proizvoda (stoka, stočni proizvodi, riba i riblje prerađevine, duhan, vino, kukuruz) uz znatnu podršku i izvozne olakšice,
- da se oteža uvoz poljoprivrednih proizvoda putem veće zaštite domaće proizvodnje kroz posebne uvozne dadžbine.

Znatan dio rezolucije posvećen je položaju i ulozi individualnog sektora, jačanju njegove pozicije i širem uključivanju u društvenu podjelu rada prvenstveno putem raznovrsnih oblika proizvodne suradnje uz stvaranje uvjeta koji će to omogućiti. Naglašeno je da van toga konteksta izolirana individualna ili farmerska proizvodnja, bez oslonca i uključenosti u proizvodne programe društvenih nosilaca razvoja nema naročitu šansu ni sigurnost.

Ne ulazeći dalje u isticanje/ostalih načela i stavova iz Rezolucije, treba spomenuti da je ona dala široku platformu za ukupnu političko-društvenu akciju na sektoru agrara te olakšala donošenje većeg broja rješenja i mjera kao što je prošlogodišnje usklađivanje cijena, promjene u poreskoj politici, nastavak i povećanje izvozne stimulacije itd.

Naravno daleko smo još od toga da se može govoriti o izgrađenom konzistentnom sistemu ukupnih mjera za razvoj agrarne proizvodnje, ali treba istaći da i neposredni privredni subjekti i njihove asocijacije nisu ni iz bliza oživotvorili obaveze iz Rezolucije, a koje se njih tiču. Ovo se prije svega odnosi na ostvarenje većeg stupnja samoorganiziranosti, opće usaglašavanje vlastitih i ukupnih razvojnih programa kao i formiranje odgovarajućih fondova.

II. Proizvodni kapaciteti i sredstva rada

Proizvodni kapaciteti društvenog sektora u 1970. sastoji se od 361.000 ha obradivih površina što predstavlja 16,4% od ukupnih obradivih površina SRH. Oranične površine zauzimaju 305.000 ha ili 19,3%³⁾. Površine pod vinogradima i voćnjacima nisu posljednjih godina povećane. Ukupno proširenje zemljišta također je vrlo usporeno. Tako npr. još 1965. kombinati, dobra i farme kupili su 11.144 ha, a 1970. samo 1.089 ha.⁴⁾

3) Poljoprivredne površine prema kategorijama korištenja

Poljoprivredne površine	ukup.	Obradiva površina					Pašnja- ci	Bare trsti- ci rib- njaci
		orani- ce i vr- tovi	voćnja- ci	vino- gradi	livade			
Ukupno								
1965.	3408	2215	1591	69	90	465	1158	35
1970.	3368	2192	1580	70	85	457	1148	28
Društveni sektor								
1965.	1074	314	269	6	4	35	728	32
1970.	1103	361	305	5	4	47	718	24
Indiv. sektor								
1965.	2334	1901	1322	63	86	430	430	3
1970.	2265	1831	1275	65	81	410	430	4

(u 000 ha)

U društvenom sektoru obuhvaćeno je i zemljište na kojem nije organizirana poljoprivredna proizvodnja.

4) Poljoprivredni kombinati, dobra i farme proširile su svoja zemljišta u ha

	1965.	1966.	1967.	1968.	1969.	1970.
Osvajanje površina	737	3603	385	3047	2820	317
Kupljeno površina	11144	6223	6785	5238	5058	1089

Struktura korištenja oraničnih površina u društvenom sektoru već godinama se ne mijenja i ona jasno ukazuje na proizvodnu orijentaciju i pravac gospodarenja. Priблиžno na žitarice otpada 80,3%, na industrijsko bilje 11,5%, krmno bilje 7,5%, povrće manje od 1% od ukupnih oraničnih površina.

Ukupan broj goveda od 105.000 od čega 23.000 krava i steonih junica iz 1965. početkom 1971. iznosi 98.000 goveda od čega 16.000 krava i steonih junica.

Svinjogojsku proizvodnju prati veliko kolebanje. Ipak početkom 1971. ima 276.000 prema 123.000 grla u 1965, pri čemu je broj krmača te suprasnih nazimica povećan sa 10.000 na 17.000. Siguran trend razvoja prati peradarstvo (1 mln u 1965 — 3,9 mln. u 1971. godini.⁵)

Smanjenje sveukupne potrošnje mineralnih gnojiva od 561.000 tona u 1965. na 435.000 u 1969. godini krije u sebi svakako izvjesne elemente racionalizacije obzirom na povećan sadržaj aktivne materije u gnojivima proizvedenih posljednjih godina. Međutim kao trajnija tendencija, smanjenje potrošnje gnojiva je neprihvatljivo, budući da se već i sadanja potrošnja ponegdje spušta ispod granice optimalno potrebnih količina biljnih hraniva. Na žalost ove pojave za sada više dirigira nesklad cijena nego potreba ishrane bilja. Ovo je posebno naglašeno od 1969. godine nadalje.⁶)

5) Kretanje stočnog fonda na društvenom sektoru (u 000 grla) 15. I

	1965.	1966.	1967.	1968.	1969.	1970.	1971.
— goveda ukupno	105	112	98	100	77	85	98
od toga:							
krave i steone junice	23	25	21	18	18	18	16
— svinje ukupno	123	93	101	140	152	202	276
od toga:							
krmače i suprasne nazimice	10	7	7	10	12	15	17
— ovce	36	34	39	39	30	24	22
— perad	11043	1183	1322	1485	1889	3033	3961

6) Kretanje potrošnje aktivne materije NPK na društv. gospodarstvima

	Aktivna materija (u tonama)			
	ukupno	N	P ₂ O ₅	K ₂ O
1965.	88912	23377	27663	37872
1966.	85255	22287	25391	37577
1967.	86381	25703	21711	38967
1968.	82956	24223	20739	37994
1969.	71364	20390	17841	33133
1970.	66875	19107	16719	31049

Broj traktora i kombajna smanjen je u društvenom sektoru sa 9416 kom u 1965. na 5.606 u 1970, ali uz istovremeno povećanje prosječne snage mašina sa 40 KS (1965) na 55 KS (1970).⁷⁾ Pozitivna kretanja u povećanju produktivnosti rada ogledaju se i u smanjenju ukupno uposlenih. Tako npr. društveni sektor je u poljoprivrednoj proizvodnji zapošljavao 1965. godine ukupno 49.568, a 1970. god. samo 31.420 osoba. Smanjenje radne snage uslijedilo je, vrlo izrazito u biljnoj proizvodnji s 26.188 na 16.359 radnika.⁸⁾ Znatno je poboljšana i kvalifikaciona struktura. Poljoprivrednih tehničara i inženjera bilo je 1965. godine 1.860, a 1970. godine 2.781. Slično povećanje zabilježeno je i kod ekonomista i veterinar.⁹⁾

Među faktore koji su doprinijeli ukupnom povećanju društvene produktivnosti rada možemo ubrojiti i ukрупnjavanje poljoprivrednih dobara. Iako su po opsegu najšire integracije izvršene u razdoblju 1960—1964, proces okрупnjavanja nastavljen je i dalje. Od 1965. do 1970. godine broj poljopri-

7) Poljoprivredni strojevi i oruđa na društvenim gospodarstvima

	Traktori		Kombajni		Kulti-	Sija-	Kosi-	Vrša-	Kami-
	broj	KS	broj	KS	vatori	čice	lice	lice	oni
1965.	9416	367089	2469	115025	1608	1378	1448	1012	761
1966.	8116	367256	2447	115924	1790	1139	867	913	804
1967.	6979	331138	2285	123937	1618	1161	705	651	805
1968.	5941	299722	2200	127549	1720	807	537	521	528
1969.	5761	301629	2145	106246	1769	988	473	409	882
1970.	5606	312111	2264	143140	1883	795	425	156	732

8) Zaposleno osoblje u poljoprivrednoj djelatnosti

	Ukupno	U biljnoj proizvodnji	U stočarstvu	Ostalo
1965.	49.568	26.188	7.142	16.238
1970.	31.420	16.359	5.562	9.499

9)

	Poljoprivredni stručnjaci fakultet i viša škola	srednja škola	Ekonomisti fakultet i viša škola	srednja škola	Veterinari
1965.	1.064	796	254	995	218
1970.	1.788	993	265	1.404	496

vrednih kombinata, dobara i farmi smanjen je sa 58 na 41, a poljoprivrednih zadruga sa 376 na 209. Sve ovo međutim ne znači da nema i promašenih stvari. U posljednjih nekoliko godina neki integralni kompleksi sve manje zadovoljavaju. Sklonost megalomaniji, fizičkom spajanju često raznorodnih proizvodnja uz tendencu centralističkog upravljanja kroz neadekvatnu organizaciju rada, uz nerazvijenu internu i eksternu povezanost, znatno umanjuje opće i pojedinačne efekte poslovanja te nužno traži preispitivanje čitavog sistema organizacije i privređivanja.

S druge strane nepokrivenost velikog dijela poljoprivredne teritorije s dobro organiziranim zadrugama i drugim oblicima neposrednog udruživanja seljaka, ostavlja sasvim prazan prostor za infiltraciju raznih faktora, vrlo često nosilaca nesocijalističkih odnosa, prakse i utjecaja na selu.

.....

Broj individualnih poljoprivrednih gospodarstava smanjen je od 1960. do 1969. sa 653.000 na 615.000, dakle za 38.000 domaćinstava. Povećanje broja domaćinstava zabilježeno je samo u kategoriji s najmanjim posjedom tj. do 1 ha i to za 9.000 domaćinstava, što ukazuje na i dalje prisutnu tendencu cijepanja posjeda. Kod svih ostalih kategorija posjeda, dakle od 1 do 10 i više smanjen je broj domaćinstava za ukupno 47.000. Pri ovom posebno treba naglasiti da je razmjerno relativno najizrazitije smanjenje broja domaćinstava bilo kod onih koji imaju najviše zemlje (5—10 i više od 10 ha).¹⁰⁾

Najbrojnija kategorija individualnih domaćinstava je ona do 1 odnosno 1—3 ha, a kojih imade 58,6%. Preko 8 ha imade samo 7,1% od ukupnog broja domaćinstava.

Ukupno uzevši prosječan posjed individualnog domaćinstva u SR Hrvatskoj u 1969. iznosi 3,7 ha poljoprivredne površine, odnosno jedva 3 ha obradive površine.

Ocjene o stupnju neobrađenih površina vrlo su različite ali i proizvoljne, a što potvrđuju i prvi rezultati obrade ankete o zemljišnoj situaciji, a koju je organizirao Republički sekretarijat za poljoprivredu.

10) Broj individualnih poljoprivrednih gospodarstava prema veličini posjeda

Broj gospodarstava	1960. 653.000	1969. 615.000	više ili manje
do 1 ha	126.000	135.000	+ 9000
od 1— 3 ha	236.000	227.000	— 9000
od 3— 5 ha	143.000	127.000	— 16000
od 5—10 ha	121.000	104.000	— 17000
veća od 10 ha	27.000	22.000	— 5000

U navedenom vremenskom razdoblju od 1960—1969. valja u odnosu na individualni sektor istaći veoma dinamičan porast mehanizacije. Broj traktora od 1.292 u 1960. porastao je na 13.337 u 1969.¹¹⁾ Danas je vjerojatno taj broj već 16.000. Posjedi do 5 ha povećali su 1970. u odnosu na 1970. godinu broj traktora za 8 puta, a posjedi od 5—10 ha za 13 puta. No još uvijek jedan faktor dolazi tek na 120 ha obradive zemlje.

Potrošnja mineralnih gnojiva na individualnom sektoru još uvijek je vanredno niska te je za 5—8 puta manja nego li u zemljama razvijenije poljoprivrede.

Brojno stanje goveda početkom 1971. na individualnom sektoru iznosi 882.000 grla, a to je za gotovo 140.000 grla manje nego li npr. 1961. ili 1967. Broj krava i steonih junica uglavnom stagnira na cca 600.000.¹²⁾ Njihova distribucija je slijedeća: domaćinstvo iz kategorije posjeda do 3 ha drži prosječno 0,66 krava, domaćinstvo od 3—5 ha 1,4 krava, a ono iz kategorije 5—10 ha 1,7 krava.

Početkom 1971. ukupan broj svinja dosegao je svoj najveći domet od 1,3 mln grla, u čemu krmača i suprasnih nazimica cca 222.000 grla.

11) Mehanizacija na individualnim poljoprivrednim domaćinstvima

		Ukupno	Na domaćinstvima do 5 ha	od 5—10 i više ha
traktori	1960.	1292	698	594
	1969.	13337	5692	7645
plugovi	1960.	293000	171000	122000
	1969.	261000	157000	104000
sijačice (za strna žita)	1960.	6900	1594	5306
	1969.	8672	3460	5212
vršalice motorne	1960.	2009	949	1060
	1969.	2445	1177	1268

12) Kretanje stočnog fonda na individualnom sektoru

	(u 000 grla)						
	1965.	1966.	1967.	1968.	1969.	1970.	1971.
— goveda ukupno	950	1006	1024	993	912	878	882
od toga:							
krave i st. junice	565	579	595	614	626	605	604
— svinje ukupno	1369	1030	1121	1177	1036	1125	1337
od toga:							
krmače i suprasne nazimice	194	154	178	196	173	190	222
— konji ukupno	287	294	294	291	282	272	269
— ovce ukupno	1003	1005	1050	1019	994	949	899
— perad	6879	6779	7459	7454	7481	7808	8072

III. Materijalna proizvodnja

Govoreći o sadanjim karakteristikama proizvodnje najvažnijih poljoprivrednih proizvoda istakli bismo slijedeće:

Pšenica. U razdoblju posljednjih sedam godina (1965—71) ϕ prinos na društvenom sektoru iznosi 40 q/ha. U dva maha prinos je bio 31 q/ha što je znatno ispod troškova proizvodnje. Tri puta je ostvaren prinos od 41, a u dva slučaja veoma dobar prosječan prinos od 45 + 46 q/ha. Prosječni prinos individualnog sektora iznosi u spomenutom razdoblju 21,4 q/ha a sa kolebanjima od 16,7 do 25,8 q/ha. Prosječna proizvodnja na oba sektora iznosi 100,763 vagona s općim prosjekom od 25,6 q/ha.¹³⁾ Očito je tendenca da se proizvodnja pšenice ustali na 300.000 ha na individualnom i cca 100.000 do 110.000 ha na društvenom sektoru. Naredni cilj jest da se proizvodnja digne i stabilizira na 120.000 vagona od čega 55—60.000 vagona treba da budu tržišni viškovi u kojima će društveni sektor, kao i dosada, učestvovati sa 75%.

Kukuruz. Prosječan 7-god. prinos kukuruza u SR Hrvatskoj iznosi 32,1 q/ha. Na društvenom sektoru prinos je 55,6 q/ha a s kolebanjem od 52,7 do 61,4 q/ha.

Individualni sektor ima višegodišnji prosjek od 27,7 q, a s kolebanjem od 24,3 do 30,1 q/ha. Proizvodnja kukuruza se prilično ustalila na cca 520.000 ha pri čemu na individualnom sektoru kolebanja idu od 430—465.000 ha. Na društvenom sektoru proizvodnja se učvrstila na cca 85—90.000 ha.

Evidentno je međutim da prosječna višegodišnja proizvodnja kukuruza u SRH od 167.200 vagona ni izbliza nije dovoljna. To je uzrok gotovo kroničnoj deficitarnosti stočne hrane sa svim negativnim posljedicama. Stoga je i ovdje jedini izlaz dostizanje proizvodnje od 200.000 vagona i to na istim

13) Proizvodnja pšenice

	Ha (u 000)	ukupno vagona	Društveni sektor			Individualni sektor			q/ha
			q/ha	ha (u 000)	vagona	q/ha	ha (u 000)	vagona	
1965.	344	66055	19,2	60	18813	31,2	284	47242	16,7
1966.	387	100248	25,9	80	32870	41,2	307	67378	21,9
1967.	385	102203	26,6	84	34084	40,7	301	68119	22,6
1968.	408	113158	27,8	100	45819	46,0	308	67339	21,8
1969.	414	115148	27,8	102	42877	41,9	312	72271	23,2
1970.	408	85817	21,1	103	32202	31,4	305	53615	17,6
1971.	404	122715	30,3	95	42807	45,2	309	79907	25,8
ϕ	393	100763	25,6	89	35639	40,0	304	65124	21,4

površinama, a što znači povećanje prosječnog uroda za 20%.¹⁴⁾ Nužno je i stanovito povećanje društvenih površina pod kukuruzom, što bi bio najsigurniji put.

Ječam i zob. Na oba sektora proizvodnja se danas kreće na cca 11.000 vagona, prema 15—20.000 vagona ranijih godina. Prinos zobi i ječma na individualnom sektoru kreće se od 11—15 q/ha dok je na društvenom sektoru dvostruko veći. 15) i 16)

Šećerna repa. Prosječna višegodišnja proizvodnja šećerne repe obavlja se na cca 21.000 ha sa prosječnom proizvodnjom od 87.000 vagona. To ne zadovoljava naše potrebe, koje za SRH iznose 100.000 vagona. U sadanjem času uz nastojanja da se poveća višegodišnji prosjek od 446 q na društvenom i 314 q/ha na društvenom i 314 q/ha na individualnom posjedu, najvažnije je ponovno povećanje uzgoja repe na individualnom sektoru za daljnjih 5.000

14) Proizvodnja kukuruza

	Ukupno			Društveni sektor			Individualni sektor		
	ha (000)	vagona	q/ha	ha (u 000)	vagona	q/ha	ha (000)	vagona	q/ha
1965.	522	143748	27,5	58	30876	52,9	464	112872	24,3
1966.	518	175832	33,9	67	41054	61,4	451	134778	29,8
1967.	532	167778	31,5	85	49304	57,7	447	118474	26,5
1968.	524	161930	30,9	90	47785	53,0	434	114145	26,3
1969.	521	181509	34,8	85	50568	59,2	436	130941	30,1
1970.	509	172365	33,9	83	45303	54,8	426	127062	29,8
1971.	524	167238	31,9	96	49926	52,7	429	117312	27,3
φ	522	167200	32,1	81	44831	55,6	441	122211	27,7

15) Proizvodnja ječma

	Ukupno			Društveni sektor			Individualni sektor		
	ha (000)	vagona	q/ha	ha (u 000)	vagona	q/ha	ha (000)	vagona	q/ha
1960.	63	8336	13,2	4	765	22,2	59	7571	12,8
1965.	61	9256	15,0	12	3111	25,2	49	6145	12,5
1966.	67	11507	17,1	14	2693	25,3	53	7814	14,8
1967.	57	9097	16,0	8	2018	25,2	49	7079	14,5
1968.	57	8616	15,2	8	2302	30,8	49	6314	12,8
1969.	56	8476	15,2	8	1972	24,1	48	6504	13,7
1970.	50	6121	12,3	6	1138	19,7	44	4983	11,3

16) Proizvodnja zobi

	Ukupno			Društveni sektor			Individualni sektor		
	ha (000)	vagona	q/ha	ha (u 000)	vagona	q/ha	ha (000)	vagona	q/ha
1960.	52	7186	13,8	5	954	19,3	47	6232	13,2
1965.	54	6970	12,8	7	1246	18,0	47	5724	12,1
1966.	56	8061	14,4	9	1788	20,5	47	6273	13,3
1967.	49	7200	14,6	5	962	19,8	44	6238	14,0
1968.	46	6677	14,4	5	1104	21,7	41	5573	13,4
1969.	45	6548	14,6	3	760	21,8	42	5788	14,0
1970.	41	5028	12,3	2	479	19,8	39	4549	11,9

ha, budući da je individualni sektor posljednjih godina sveo proizvodnju na svega 4—6.000 ha, te daje jedva 15% od ukupne proizvodnje. Nužne su stoga korekcije minimalne otkupne cijene za šećernu repu kao i daljnje poboljšanje tehnološkog procesa proizvodnje.¹⁷⁾

Daljnji cilj do 1975. je proizvodnja oko 140.000 vagona, za što trebaju dodatne površine i u društvenom sektoru.

Suncokret. Proizvodnja ove najvažnije uljarice smanjena je s 18.000 (1965) na 11.000 ha (u 1970) odnosno s 2.800 na 1.660 vagona na oba sektora.¹⁸⁾ Ovakva degradacija proizvodnje uvjetovana je koliko neadekvatnom otkupnom cijenom posljednjih godina toliko isto i neodgovarajućom sortom za ekološke uvjete Slavonije. Proizvodnja od oko 4.000 vagona suncokreta u Hrvatskoj predstavljala bi značajan doprinos smanjenju uvoza, koji posljednjih godina stalno raste. Za postizanje ovog cilja potrebno nam je 20.000 ha uz 20 q/ha prosječnog uroda.

Konoplja. Od ranijih 5—6.000 vagona, današnja proizvodnja smanjena je na 1500 vagona.¹⁹⁾

17) Proizvodnja šećerne repe

	Ukupno			Društveni sektor			Individualni sektor		
	ha (000)	vagona	q/ha	ha (u 000)	vagona	q/ha	ha (000)	vagona	q/ha
1965.	18,3	70071	382	12,9	55399	427	5,4	14672	272
1966.	24,2	104108	430	14,9	74342	497	9,3	29766	321
1967.	23,6	96321	408	14,2	66745	470	9,4	29576	314
1968.	21,3	92358	433	14,2	68731	484	7,1	23627	332
1969.	21,6	88246	408	15,8	67575	429	5,9	20671	352
1970.	20,0	76923	384	16,2	66170	402	3,8	11753	308
1971.	20,8	81198	390	16,5	69506	421	4,3	11691	272
ϕ	21,4	87032	406	14,9	66781	446	6,5	20249	314

18) Proizvodnja suncokreta

	Ukupno			Društveni sektor			Individualni sektor		
	ha (000)	vagona	q/ha	ha (u 000)	vagona	q/ha	ha (000)	vagona	q/ha
1965.	18,4	2816	15,3	10,7	1599	14,9	7,7	1217	15,8
1966.	12,9	2226	17,3	6,9	1239	18,0	6,0	987	16,6
1967.	7,9	1281	16,2	3,1	544	17,5	2,5	737	15,3
1968.	8,9	1757	19,7	3,5	784	22,1	5,4	973	18,2
1969.	13,8	2429	17,6	6,0	1026	17,1	7,8	1403	18,0
1970.	11,4	1661	14,6	4,1	558	13,7	7,3	1103	15,1

19) Proizvodnja konoplje

	Ukupno			Društveni sektor			Individualni sektor		
	ha (u 000)	vagona	q/ha	ha (u 000)	vagona	q/ha	ha (u 000)	vagona	q/ha
1960.	5825	3514	60,3	850	552	64,7	4975	2962	59,5
1965.	10270	6049	58,9	5852	4388	75,0	4418	1661	37,6
1966.	9222	5945	64,5	5290	4356	82,3	3932	1589	40,4
1967.	6245	3970	63,6	3213	2805	87,3	3032	1165	38,4
1968.	3371	1913	56,7	1253	1154	92,1	2118	759	35,8
1969.	3052	1446	47,4	1193	752	63,0	1859	694	37,3
1970.	3070	1454	47,3	1466	1064	72,6	1604	390	24,3

Duhan. Usprkos dinamičnom razvoju, mogućnosti proizvodnje duhana ni izbliza nisu iskorištene. Sa cca 5000 ha proizvodnje duhana na individualnom sektoru uz 9—12 q/ha i uz 250—300 ha na društvenom sektoru uz prinos od 15—16 q/ha ukupna proizvodnja duhana u 1970. iznosi cca 550—600 vagona,²⁰⁾ dok su mogućnosti upravo dvostruke, a i više od toga. To je zadatak do 1975. g.

Krmno bilje. Usprkos sve većih potreba za stočnom krmom, proizvodnja kabaste mase djetelina i lucerna, livada i sl. gotovo već deset godina ne pokazuje nikakav napredak, te se kreće na nivou od 170—190.000 vagona²¹⁾ i 22) mase preračunato u sijeno. Nedovoljna proizvodnja kabaste hrane uz nepovoljnu i skupu strukturu ishrane goveda jedan je od najvažnijih faktora i relativno visoke cijene goveđeg mesa i mlijeka. Ne treba naime zaboraviti da je stočna hrana najviša stavka u strukturi cijene koštanja i ona u proizvodnji mlijeka iznosi cca 50%, a kod goveđeg mesa 65%. Rekultivacija livada i pašnjaka, uz produktivniju proizvodnju oraničnog krmnog bilja kao i uz povećano učešće kabaste hrane u ishrani, posebno u humidnijim područjima,

20) Proizvodnja duhana

	Ukupno			Društveni sektor			Individualni sektor		
	ha (u 000)	vagona	q/ha	ha (u 000)	vagona	q/ha	ha (u 000)	vagona	q/ha
1960.	1405	143	10,2	94	8	8,8	1311	135	10,3
1965.	3154	313	9,9	144	19	13,1	3011	294	9,8
1966.	3163	277	8,8	152	23	15,5	3011	254	8,4
1967.	3622	391	10,8	242	26	10,6	3380	465	10,8
1968.	4831	452	9,4	231	34	14,9	4600	418	9,1
1969.	4864	505	10,4	281	44	15,5	4583	461	10,1
1970.	4830	534	11,1	272	44	16,2	4558	490	10,8

21) Proizvodnja djeteline i lucerne

	Ukupno			Društveni sektor			Individualni sektor		
	ha (u 000)	vagona	q/ha	ha (u 000)	vagona	q/ha	ha (u 000)	vagona	q/ha
djetelina									
1960.	136	50614	50,9	9	4228	55,3	127	46386	51,1
1965.	127	45206	48,4	2	1023	47,6	125	44183	48,4
1970.	121	44037	48,7	1	465	41,7	120	43572	48,8
lucerka									
1960.	60	28903	54,4	8	5013	70,1	52	23890	51,8
1965.	79	36673	53,0	13	9000	70,4	66	27673	48,8
1970.	83	38024	52,1	8	5052	67,3	75	32972	50,2

22) Proizvodnja s livada i pašnjaka

	Ukupno			Društveni sektor			Individualni sektor		
	ha (u 000)	vagona	q/ha	ha (u 000)	vagona	q/ha	ha (u 000)	vagona	q/ha
livada									
1960.	475	130	27,4	29	7	24,2	446	123	27,6
1965.	460	115	24,9	33	6	17,8	427	109	26,3
1970.	450	112	24,8	42	6	15,4	408	105	25,8
pašnjaci									
1960.	1147	46	4	649	24	3,7	498	22	4,4
1965.	1149	34	2,9	720	18	2,5	429	16	3,7
1970.	1142	35	3	714	19	2,7	428	16	3,7

poboljšalo bi efekte u proizvodnji mesa i mlijeka. Napominje se da 10-godišnji prosječan prinos lucerne iznosi 70 q/ha, a djeteline 45 q/ha na društvenom sektoru.

Povrće. Krumpir, grah, kupus, kelj i rajčica uzgajaju se na tradicionalan način na uobičajenih 125—130.000 ha.²³⁾ i ²⁴⁾ Na društvenom sektoru poljoprivrede se obavlja na 1.100 — 1.200 ha, pri čemu je zaista neophodan brzi prodor industrijskog koncepta, danas već dobro poznatog i proširenog u mnogim zemljama zapada i istoka. U svakom slučaju bilo bi korisno razmotriti razloge sporom proširenju industrijske proizvodnje povrća na društvenom sektoru obzirom na već dosad utrošena sredstva i proteklo vrijeme, od kada je naime »Hranaprodukt« inicirala ove akcije. Neposredno potreba na povrću (bez krumpira) u 1975. traži dodatnu proizvodnju za 20% veću od današnje.

Grožđe. U posljednjih 10 godina površine pod vinogradima individualnog sektora smanjene su sa 85.000 na 77.000, dok se na društvenom sektoru održavaju na približno 3.000 ha. Sveukupna proizvodnja grožđa međutim ne

23) Proizvodnja krumpira

	Ukupno			Društveni sektor				Individualni sektor		
	ha (u 000)	vagona (u 000)	q/ha	ha (u 000)	vagona (u 000)	q/ha	ha (u 000)	vagona (u 000)	q/ha	
krumpir										
1960.	100	112	111,5	1,6	2,8	140	98,4	109	110,5	
1965.	105	76	72,4	0,5	0,6	107	104	75	72,2	
1970.	103	87	84,6	0,4	0,6	170	102	86	84,3	

24) Proizvodnja graha, rajčica, kupusa i kelja

	Ukupno			Društveni sektor				Individualni sektor		
	ha (u 000)	vagona (u 000)	q/ha	ha (u 000)	vagona (u 000)	q/ha	ha (u 000)	vagona (u 000)	q/ha	
grah										
1960.	5,2	5,2	9,6	150	8	4,7	5	5,2	9,8	
1965.	5,9	3,7	8,7	89	44	2,2	5,9	3,7	8,8	
1970.	5,8	3,2	8,6	185	6	3,2	5,6	3,2	8,7	
rajčice										
1960.	4,5	5,4	119	184	339	184	4,3	5	116	
1965.	5,2	3,8	74	261	535	205	4,9	3,5	67	
1970.	5,6	4,7	85	263	580	220	5,3	4,1	78	
Kupus — kelj										
1960.	9,8	17,9	150	201	554	259	9,6	17,3	147	
1965.	10,1	12,8	102	257	828	275	9,9	11,9	97	
1970.	10,3	14,6	110	343	1164	238	9,9	13,4	105	

pada i odražava se u posljednje tri godine na cca 40.000 vagona, od čega društveni sektor daje cca 2500 vagona.²⁵⁾

U 1975. ne očekuje se veća proizvodnja (manji porast na društvenom sektoru do ukupno 5000 vagona uz toliki pad na individualnom sektoru).

Voće.

U ukupnoj proizvodnji jabuka od cca 5000 vagona, društveni sektor danas već daje 50%. U ukupnoj proizvodnji krušaka društveni sektor učestvuje s 12%, šljiva 1%, višanja 10%, breskve 23%.²⁶⁾

25) Proizvodnja grožđa

	ha (u 000)	čokoti (u mln)	vagona grožđa	kg grožđa po čokotu
vinogradi				
ukupno				
1960.	88	632	24694	0,4
1965.	83	595	34396	0,6
1970.	80	569	40779	0,8
društveni				
sektor				
1960.	3	16	1221	1,0
1965.	3	17	1992	1,5
1970.	3	17	2585	1,8
individualni				
sektor				
1960.	85	616	23473	0,4
1965.	80	578	32404	0,6
1970.	77	552	38194	0,7

26) Proizvodnja voća

		Ukupno vagona	Društveni sektor		Individ. sektor		
			kg/ stabla	kg/ vagona	kg/ stabla	kg/ vagona	
jabuke	1960.	1390	8,4	68	9,1	1322	8,4
	1965.	2051	10,7	461	16,6	1590	9,7
	1970.	5268	25,2	2558	64,4	2710	16,0
kruške	1960.	776	10,6	15	3,9	761	10,9
	1965.	682	8,5	39	5,9	643	8,7
	1970.	1202	13,5	146	12,7	1056	13,6
šljive	1960.	1497	2,9	10	2,1	1487	2,9
	1965.	4089	7,2	35	7,7	4054	7,1
	1970.	7738	12,6	76	19,8	7662	12,6
višnje	1960.	675	7,9	16	4,3	659	8,1
	1965.	731	6,2	62	4,4	669	6,5
	1970.	1313	9,5	114	6,9	1199	9,8
breskve	1960.	308	5,8	57	6,9	251	5,6
	1965.	413	7,2	53	7,1	360	7,2
	1970.	756	11,6	177	22,6	559	10,1
masline	1960.	1772	4,7	46	6,2	1726	4,7
	1965.	1774	4,3	14	2,9	1760	4,3
	1970.	743	1,9	10	1,8	733	1,9

Cilj za 1975. je povećanje ukupne proizvodnje voća za 15%.

Stočna proizvodnja. Uza svu, a vrlo često i oštro ispoljenu kolebljivost brojnog stanja stoke, opća je tendenca ipak povećanje ukupne proizvodnje. Tako npr. 79.000 tona ukupnog prirasta goveda ostvareno je u 1960, a 114.000 tona u 1970. Treba međutim istaći da je 1967. ostvaren ukupan prirast iznosio 121.000 tona.²⁷⁾ Uzlazna linija je vrlo blaga, a cik cak kretanje vrlo izraženo.

Kod svinja ukupan prirast je 1960. iznosio 156.000 tona, zatim slijedi uspon do 179.000 tona u 1964., zatim pad²⁸⁾ do 153.000 u 1968. i najvići uspon do 206.000 tona u 1970. Pravocrtno ali silazno kretanje je kod ukupnog prirasta ovaca i to od 14.000 tona u 1960. do 11.000 tona u 1970.²⁹⁾ Slično je kretanje i u proizvodnji vune.³⁰⁾

27) Prirast goveda (u 000 tona)

	1960.	1965.	1966.	1967.	1968.	1969.	1970.
Ukupno	79	110	114	121	109	105	114
— društveni sektor	19	27	23	27	26	23	34
— individualni sektor	60	83	91	94	83	82	80

28) Prirast svinja (u 000 tona)

	1960.	1965.	1966.	1967.	1968.	1969.	1970.
Ukupno	156	161	147	158	153	163	206
— društveni sektor	8	16	15	21	23	28	47
— individualni sektor	148	145	132	137	130	135	159

29) Prirast ovaca (u 000 tona)

	1960.	1965.	1966.	1967.	1968.	1969.	1970.
Ukupno	14	11	12	12	13	12	11
— društveni sektor	1	—	—	—	—	—	—
— individualni sektor	13	11	12	12	12	12	10

30) Proizvodnja vune (u tonama)

	1960.	1965.	1966.	1967.	1968.	1969.	1970.
Ukupno	1296	898	987	1023	991	945	915
— društveni sektor	75	47	40	50	30	27	33
— individualni sektor	1191	851	947	973	961	918	882

Pravocrtno ali ulazno kretanje bilježi se samo kod prirasta peradi³¹⁾ od 18.000 do 50.000 tona kao i proizvodnji jaja ³²⁾ od 394 mln do 746 mln kom. u posljednjoj deceniji. Prosječna godišnja proizvodnja kravljeg mlijeka u 10 god. razdoblju iznosi 630 mln. lit., dok odstupanja na više ili niže nisu veća od 7% (44 mln. litara.)³⁵⁾

31) Prirast peradi (u 000 tona)

	1960.	1965.	1966.	1967.	1968.	1969.	1970.
Ukupno	18	29	33	36	40	43	50
— društveni sektor	1	5	8	8	12	12	17
— individualni sektor	17	24	25	28	28	31	33

32) Proizvodnja jaja (u milionima komada)

	1960.	1965.	1966.	1967.	1968.	1969.	1970.
Ukupno	394	450	466	539	564	636	746
— društveni sektor	10	27	36	72	76	139	225
— individualni sektor	384	423	430	468	488	497	521

33) Proizvodnja kravljeg mlijeka (u milionima lit.)

	1960.	1965.	1966.	1967.	1968.	1969.	1970.
Ukupno	634	588	625	670	672	661	636
— društveni sektor	70	72	72	69	62	63	52
— individualni sektor	564	516	553	601	610	598	584

34) Pregled stočarske proizvodnje 1970. i ciljevi za 1975.

	1970.	1975.	1970.	1975.
prirast ukupno (tona)	388.000	508.400	98.227	130.300
Od toga:				
— goveda (tona)	114.000	150.000	34.000	48.000
— svinja (tona)	206.000	270.000	47.000	60.000
— peradi (tona)	50.000	70.000	17.000	22.000
— ovaca (tona)	11.000	11.400	227	300
— konji (tona)	7.000	7.000	—	—
proizvodnja:				
— jaja (u mln. kom.)	746	1.060	225	600
— kravljeg mlijeka (u 000 tona)	636	740	52	85
— vune (tona)	915	970	33	35

35) Proizvodnja slatkododne ribe u ribnjacima uključiv i ulov u otvorenim vodama (u tonama)

	1960.	1965.	1966.	1967.	1968.	1969.	1970.
Ukupno	4437	7137	8303	7824	6525	9458	10748
— društveni sektor	4003	6470	7481	7050	5918	8782	10177
— individualni sektor	434	667	827	774	607	676	571

Karakteristike kretanja u zemaljskom stočarstvu, manje više važe i za stočarstvo društvenog sektora. Ono je također podložno kolebanju uz tendencu sporijeg rasta proizvodnje mesa goveda i bržeg kod svinja, sigurnog uzlaznog trenda kod peradi i jaja, ali i sigurnog silaznog u proizvodnji mlijeka.

Ukupan prirast stoke u 1975. za oba sektora trebao bi biti veći za 36.000 tona kod goveda, 64.000 tona kod svinja, 400 tona kod ovaca, 20.000 tona kod peradi nego li je u 1970. godini. Također proizvodnja mlijeka trebala bi biti veća za 100.000 tona, proizvodnja jaja za 300 mln. komada.³⁴⁾

Proizvodnja ribe. Dok ulov ribe u otvorenim vodama ima više sportski nego privredni karakter, proizvodnja u ribnjacima razvija se povoljno, tako da se od 4437 tona iz 1960. proizvodnja u 1970. povećala na 10748 tona.³⁵⁾ Otprilike 80—85% otpada na šarane, a preostali dio na ostalo (linjak, štuka, som, smuđ, pastrva).

Ulov morske ribe znatno sporije se razvija. U 1960. ulov iznosi 19.295 tona, a u 1970. godini iznosi 23.375 tona.³⁶⁾ Blizu 80% od ukupnog ulova otpada na plavu ribu. Ostalo su bijele ribe, glavonošci, rakovi, školjke. Pored ostalog uzroka sporom razvoju ulova morske ribe su zastarjela, pa čak i smanjena plovna i ribolovna sredstva na moru³⁷⁾. U 1975. ulov morske ribe trebao bi biti za 14.000 tona, a slatkododne za 10.000 tona veći nego u 1970. godini³⁸⁾.

36) Ulov morske ribe (u tonama)

	1960.	1965.	1966.	1967.	1968.	1969.	1970.
Ukupno	19.295	23.434	24.080	26.574	27.180	24.267	23.375
— društveni sektor	11.953	17.417	17.002	19.233	19.382	17.703	17.167
— individualni sektor	7.342	6.017	7.078	7.341	7.798	6.564	6.208

37) Plovna i ribolovna sredstva na moru

	1960.		1965		1970.	
	broj	Brt	broj	Brt	broj	Brt
Brodovi	170	6083	156	5744	155	6202
Motorni čamci	1306	4377	2185	5275	4655	8574
Ostali čamci	3167	4144	2683	3077	2099	1801
Mreže plivarice	522		418		317	
Mreže potegače	1731		1438		1323	
Mreže stajačice	25369		27379		41401	

38)

	Ukupno ribe		Društveni sektor — riba	
	1970.	1975.	1970.	1975.
— morske ribe (tona)	23.375	37.400	17.167	30.400
— slatkododne ribe (tona)	10.748	21.000	10.177	20.200

Kooperacija društvenih organizacija s individualnim sektorom. Osnovne karakteristike mogle bi se svesti na slijedeće:

Broj seoskih domaćinstava s kojima se kooperira u ratarstvu sve je manji. Osobito su smanjene usluge na osnovnim agrotehničkim operacijama. Ove promjene proizlaze iz brzog povećanja mehanizacije na individualnom posjedu. Broj domaćinstava s kojima se surađuje u stočarskoj proizvodnji održava se manje više na istom nivou. Što više to su i najčešće najčvršći te najprihvatljiviji oblici suradnje od strane individualnog sektora, budući da društveni sektor daje repromaterijal i zdravstvenu zaštitu i brine o plasmanu, dok seljak u mnogo slučajeva daje samo radnu snagu i nastambu. Smanjuje se snabdijevanje sjemenom, što nesumnjivo vodi pogoršanju kvaliteta.³⁹⁾

IV. Poljoprivreda u društvenom planu razvoja minulog i tekućeg srednjeročnog razdoblja

Iz cjelokupnog dosadašnjeg prikaza materijalne proizvodnje proizlazi da i pored globalnog povećanja proizvodnje, nije dostignuta planirana stopa razvoja. U razdoblju 1965—70. umjesto godišnje stope rasta od 4,6% ostvareno je nešto iznad 2%. To je znatno manje od stope kojom se kretala agregatna tražnja za poljoprivredno-prehrambenim proizvodima. Takvo zaostajanje već izaziva ozbiljne disproporcije u odnosu na sveukupni privredni razvoj republike.⁴⁰⁾

39) Obuhvat i oblici suradnje društvenog i individualnog sektora

	1963.	1965.	1968.	1970.
Broj domaćinstava s ugovorenom kooperacijom (u 000)				
— u ratarstvu	131	117	105	85
— u stočarstvu	75	97	76	94
— u višegodišnjim nasadima	2	7	8	5
Obavljeni radovi (u 000 ha)				
— obično oranje	133	57	26	24
— duboko oranje i rigolanje	50	17	13	14
— sjetva	32	27	33	23
— žetva i vršidba	154	15	18	21
Snabdijevanje reprodukcionim materijalom				
— sjeme pšenice (vagana)	1738	678	477	643
— sjeme kukuruza (vagana)	198	169	126	105
— voćne sadnice (u 000 kom.)	152	3	7	—
— goveda (u 000 kom.)	18	81	67	192
— svinje (u 000 kom.)	87	161	180	520
— perad (u 000 kom.)	887	3069	7010	11886
Broj isporučene stoke (u 000)				
goveda	43	96	180	205
svinje	264	404	300	560
ovce	1	—	9	—
perad	209	1617	4948	8462

40) Mjesto planirane stope rasta proizvodnje na društvenom sektoru od 11,4%, ostvarena je samo 5,7%, a na individualnom sektoru umjesto 2,9% ostvareno je jedva 1%.

Neposredne posljedice su nestabilno tržište, porast cijena i sve nepovoljniji vanjsko-trgovinski bilans.

Stoga nema nikakve dvojbe da se u srednjeročnom razdoblju 1971—1975, ne bi smjela ostvariti stopa rasta za ukupnu poljoprivredu niža od 4,5%. Međutim ovakav razvoj na temelju vlastite reproduktivne sposobnosti same poljoprivrede, a bez određenih stimulativnih interventnih mjera šire zajednice, nije moguć. Zbog toga plan koji uz naznačene ciljeve ne bi zadržavao i određen, konzistentan sistem mjera i uvjeta proizvodnje, barem mi poljoprivrednici ne bismo smjeli prihvatiti. O tome bi — prije ičeg drugog javno svoju riječ trebao da kaže i naš SPIT. Ovo važi kako za razvoj društvenog sektora gdje se do 1975. predviđa godišnja stopa rasta od 10%, tako i za individualni sektor sa stopom od 2,5%.

Za prehrambenu industriju predviđa se rast proizvodnje od 8%.

Ukupno uzevši težište se postavlja na veću proizvodnju proizvoda animalnog porijekla, zatim ulja, šećera, stočne hrane, povrća kao i proizvodnje svih vrsta prerađevina.

Nedovoljna materijalna proizvodnja **nepovoljno se odražava** na životni standard većeg dijela potrošača kao i na izvoz. Od ukupne osobne potrošnje, u 1970. god. na ishranu, piće i duhan otpada na poljoprivredno domaćinstvo 73,6% u mješovitom domaćinstvu 66,9% a kod nepoljoprivrednog domaćinstva 45,1%.⁴¹⁾ Učešće ove stavke je svakako visoko u ukupnim troškovima života i pored toga što se u ishrani — prosječno uzevši po stanovniku danas troši tek oko 40 kg mesa, ribe i prerađevina, 110 jaja, 27 kg šećera, 7,4 kg mlječnih prerađevina, 112 litara svježeg mlijeka itd.

41) Osobna potrošnja po socijalno-ekonomskim kategorijama stanovništva (1970. god.)

	Poljoprivredna domaćinstva	Mješovita domaćinstva	Nepoljoprivredna domaćinstva
Ukupna potrošnja od toga:			
— prehrana	59,3	54,7	38,8
— piće	11,7	8,9	2,5
— duhan	2,6	3,3	3,8
U k u p n o	73,6	66,9	45,1
Ostalo:			
— odjeća, obuća	6,3	8,1	9,1
— stan	1,2	2,5	6,7
— ogrjev i osvjetljenje,	6,0	4,9	5,5
— pokućstvo i oprema	2,4	3,5	6,1
— higijena	4,7	4,4	4,9
— kultura i razonoda	2,3	3,8	8,4
— saobraćaj i PTT	2,1	4,3	9,9
— razno	1,4	2,6	4,3

(Izvor: Ekonomski institut — Zgb. 1970.)

Što se tiče izvoza treba istaći da je učešće izvoza poljoprivrede u ukupnom iznosu SRH u 1965. iznosilo 13,5%, 1968. 13,1%, a u 1970. 12,1%.⁴²⁾

Prosječna vrijednost izvoza iz poljoprivrede SRH iznosi u 1970. god. cca 878 mln. din., od čega na izvoz iz stočarstva otpada 572 mln. dinara ili 65,1%. Očito je da je veći izvoz onemogućen s jedne strane obimom domaće proizvodnje, kao još uvijek nedovoljnoj izvoznoj stimulaciji.

Uvoz poljoprivrednih proizvoda⁴³⁾ iznosio je u ukupnom uvozu u SRH 1965. 6,6%, 1968. 5,3%, a 1970. 6,5%. Stvarno kretanje izvoza i uvoza u posljednjim godinama međutim najbolje ilustrira podatak da se npr. 1965. na svakih 100 din. uvoza poljoprivr. proizvoda izvezlo za 230 dinara, 1967. god. 160 dinara i svega 130 dinara u 1970. god.

Za 1971. taj odnos i za SRH i čitavu zemlju još je nepovoljniji.

V. Uvjeti privređivanja i ekonomsko finansijski rezultati

Primarna raspodjela. Već je ranije rečeno da se primarna raspodjela kao temeljni uvjet i faktor privređivanja nije vršila u relacijama utvrđenim reformom. Nešto administrativne intervencije (npr. kontrola cijena od DPZ), a još više neravnomjerna proizvodnja pojedinih poljoprivrednih proizvoda narušavala je odnose cijena i unutar grane i međugranski. Porast cijena poljoprivrednih proizvoda je dakako konstantna ali ipak brži rast pokazuju cijene alata, sprava, kemijskih sredstava, građevinskog materijala, energije, usluga⁴⁴⁾ itd.

42) Vrijednost izvoza SRH (u mln. din. 1 dolar = 15,00 din.)

	1965.	1966.	1967.	1968.	1969.	1970.
Ukupan izvoz S R H	4801,4	5386,1	5247,4	5484,7	6272,2	7278,1
Ukupan izvoz poljop. proiz.	646,8	782,9	779,6	721,3	861,7	878,5
Od toga:						
— ratarstvo	42,6	163,0	183,3	159,3	151,2	181,7
— stočarstvo	510,6	525,2	504,1	456,8	587,6	571,6
— vočarstvo	6,4	7,3	5,1	11,6	17,6	11,8
— ribarstvo	16,0	15,4	15,7	14,8	14,8	21,0
domaća prerada						
— poljoprivred. proizvoda	71,2	72,0	71,4	79,0	90,5	92,4
učešće izvoza						
— poljoprivrede u ukupnom izvozu SRH						
u - %	13,5	14,5	14,8	13,1	13,7	12,1

43) Vrijednost uvoza SRH (u mln. din. 1 dolar = 15,00 din.)

	1965.	1966.	1967.	1968.	1969.	1970.
Ukupno uvoz poljoprivr.	4308,2	5315,8	6620,1	7507,8	8338,8	10541,1
Ukupno uvoz poljoprivr. proizvoda	283,3	309,5	472,2	398,5	437,7	684,0
Učešće uvoza poljoprivrede u ukupnom uvozu						
u SRH u %	6,6	5,8	7,1	5,3	5,2	6,5

Da je nesklad najviše pogodio poljoprivredu vidi se i po tom da je npr. učešće utrošenog materijala u ukupnom prihodu porastao kod poljoprivrede (s ribarstvom) od 25,8% (1965) na 41,1% u 1970. Istovremeno kod prehrambene industrije učešće lagano raste od 59,7% u 1965. na 62,4% u 1968, da bi u 1970. bilo niže te iznosi 55,9%.

Naravno navedeni odnosi su nesumnjivo za poljoprivredu poboljšani 1971. nakon poznate korekcije otkupnih cijena, no iskustvo nam pokazuje da ti efekti su u pravilu kratkoročni.

Sekundarna raspodjela. Radne organizacije poljoprivrede i ribarstvo učestvovala su u društvenom proizvodu 1966. sa 63,3% a u 1970. sa 61,6%. Pogoršanje je uslijedilo zbog porasta ugovornih i zakonskih obaveza, dok su samo doprinosi iz osobnog dohotka neznatno smanjeni. Slično pogoršanje je nastalo i kod prehrambene i duhanske industrije.⁴⁶⁾

44)

	Indeks 1970/65.
— cijene proizvođača poljoprivrednih proizvoda	136,3
— poljoprivredni alati i sprave	188,0
— kemijska sredstva za poljoprivredu	167,0
— građevinski materijal	166,0
— gorivo i mazivo	152,0
— usluge	189,0

45) % učešća utrošenog materijala u ukupnom prihodu

	1965.	1966.	1967.	1968.	1969.	1970.
Poljoprivreda i ribarstvo	25,8	23,9	27,1	27,9	43,1	41,1
Prehrambena industrija	59,7	58,9	58,6	56,0	62,4	55,9
Duhanska industrija (bez poreza na promet)	63,8	62,3	63,4	60,4	59,8	58,6

46) Sekundarna raspodjela

	Poljopr. i ribarstvo				Prehramb. industrija				Duhanska industrija			
	1964.	1966.	1968.	1970.	1964.	1966.	1968.	1970.	1964.	1966.	1968.	1970.
ukupno:	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100
društveni proizvod u tome:												
— ugovorne obaveze	9,3	8,9	11,7	11,7	6,6	6,1	9,9	8,4	1,7	2,7	2,5	3,2
— zakonske obaveze	7,7	6,8	8,9	8,3	2,4	7,6	8,7	10,4	84,6	64,3	66,8	65,8
— doprinosi iz osobnih doh.	24,5	19,0	17,0	18,4	18,4	17,1	16,3	17,9	3,7	7,7	7,1	8,5
— sredstva na raspolaganju radnim organ.	58,5	63,3	62,4	61,6	51,0	69,2	65,1	63,3	10,2	25,3	23,6	22,5

Kreditiranje proizvodnje. Sistem i obim kreditiranja sigurno je jedna od najvažnijih komponenata cjelokupne ekonomske politike u agraru. Kratkoročno kreditiranje u pravilu ne odgovara obujmu proizvodnje zbog čega jednako trpi i društveni sektor i njegov partner kooperacija. Zbog specifičnog karaktera proizvodnje, svaka restrikcija najviše pogađa poljoprivredu. Najčešći je izgovor da su kreditni potencijali nedovoljni, no prava je istina danas tzv. okretanje atraktivnijim privredama ili pak aranžmanima vezanih na izvozne poslove i retencionu kvotu, pri čemu je neposredni proizvođač u najvećoj mjeri samo posredno uključen. Ukidanje beneficirane kamate u kratkoročnom kreditiranju do 5% iz sredstava društvene zajednice prošle godine⁴⁷⁾, uz sužavanje saveznog reeskonta danas samo na pšenicu nije našlo svoju kompenzaciju ni u konverziji kratkoročnih u dugoročna sredstva, a ni u još nedovoljno razvijenom republičkom reeskontiranju određenih kredita. U ukupno korištenim obrtnim sredstvima, poljoprivredne organizacije vlastitim sredstvima učestvuju samo sa 12%.⁴⁸⁾

Treba međutim otvoreno priznati da se ovakvoj situaciji doprinijelo i vlastitim, neodgovornim postupcima kao što su nedovoljna briga za jačanjem vlastitih sredstava, nemilice trošenje obrtnih sredstava u investicijama i sl.

Cinjenica da je manji broj najvećih radnih organizacija u poljoprivredi nosilac najvećeg dijela blokiranih sredstava, govori samo za sebe. Ovo se vrlo nepovoljno odražava na poslovanje svih ostalih radnih organizacija, a posebno na njihove neposredne partnere.

Trenutak je za primjenu pooštrenih sankcija, prije svega zbog nenamjenskog trošenja uopće, a zatim i u nastojanju za jačanjem vlastitog dijela obrtnih sredstava, uz mjere stimulacije usmjeravanja kreditnih sredstava poljoprivredi uopće.

47) Beneficirana kamata za određene namjene u kratkoročnom kreditiranju kao i dodatna kamata na kredite iz sredstava Federacije u određene investicije u poljoprivredi (stočarski objekti i dr.) iznosili su u 1970. za cijelu zemlju cca 200 mln. dinara, od čega na SR Hrvatsku otpada 40 mln. dinara.

48) Struktura izvoza obrtnih sredstava (u %)

	Poljoprivreda i ribarstvo		Prehrambena industrija		Industrija dubana	
	1966.	1970.	1966.	1970.	1966.	1970.
— Dio poslovnog fonda za obrtna sredstva	18,1	11,8	23,3	17,6	35,2	18,3
— krediti za trajna obrtna sredstva	20,7	11,7	12,9	7,8	26,6	10,1
— sanacioni krediti	5,7	—	0,5	—	0,5	—
— kratkoročni kred. za povr. obrt. sred. od banaka	39,8	39,4	38,4	30,1	30,8	48,7
— krat. kr. od rad. organiz.	0,4	1,2	0,3	1,8	—	1,1
— Dugov. dobav.	14,2	33,5	23,4	40,7	6,5	20,9
— avansi kupaca	0,8	1,6	0,9	1,5	0,6	0,6
— dosp. obav. za otpl. dug. kred.	0,3	1,4	0,3	0,5	—	0,3
Ukupno	100	100	100	100	100	100

Premije i regresi u poljoprivredi

Ukupan obim premija i regresa, ma da smanjeni u reformi, još uvijek predstavljaju značajnu podršku razvoju poljoprivrede. U postojećim uvjetima privređivanja, gdje je važan činitelj u čitavom poslovanju društvena kontrola cijena (ulje, brašno, kruh, šećer, meso, mlijeko itd.) premije i regresi u poljoprivredi kao najvažniji oblik neposredne intervencije predstavljaju u stvari kompenzaciju proizvođačima i treba ih shvatiti kao dio ukupne politike cijena. I sve dotle dok ne bude moguće slobodno formiranje cijena, poljoprivreda se ne može odreći premija i regresa.

U uvjetima deficitarnosti proizvodnje mlijeka, a kojom se proizvodnjom predodređuje i proizvodnja mesa, premiranje proizvodnje mlijeka je vrlo značajna mjera. Do sada, kao što je poznato republika i općine intervenirale su sa 0,10 din u sferi prerade, dok je federacija osiguravala 0,30 din/l za mlijeko iz društvenog sektora i 0,10 din/l za mlijeko iz kooperacije. Ukupna subvencija za mlijeko iz SRH iznosi 53,4 mln. din (Federacija 31,4, a SR Hrvatska 22 mln. din).⁴⁹⁾

Premija za vunu (25 din/kg I klasa merino) kao i premija za konoplju (0,15 din/kg I klase stabljike) iznosile su u SRH nešto manje od 5 mln.

Regresom za mineralno gnojivo na tvorničku cijenu, koja je inače visoka i nije u srazmjeru s otkupnim cijenama poljoprivrednih proizvoda, podržava se potrošnja gnojiva koja je inače na individualnom sektoru veoma niska. Ukupan regres na gnojiva, potrošena u SRH, iznosi 101,8 mln. dinara. Zalažući se i dalje za regres za mineralno gnojivo imamo u vidu potrebu povećanja njegove primjene kao najefikasnijeg puta u povećanju produktivnosti rada u biljnoj proizvodnji, a što posredno ima pozitivan odraz i na ekonomiku stočarske proizvodnje.

Ukupna sredstva za premije i regrese⁵⁰⁾ osiguravala je federacija primjenom određene stope poreza na promet. Ustavnim amandmanima porez na promet je postao izvorni prihod republike, pa su premije i regresi postali obveza republika.

49) Približna raspodjela premije za mlijeko u SR Hrvatskoj: društveni sektor 15 mln, kooperacija 16,4 mln. i prerada 21,6 mln. din.

50) Dosadnji obim struktura premija regresa (1971)

	Za čitavu zemlju (iz saveznog budžeta) u mln. din.	Od toga SRH u mln. din.	%	Republički i općinski budžeti (mln./din)
— premija za mlijeko	151,5	31,4	20,7	22
— premija za vunu, konoplju i pamuk	80,2	5	6,2	—
— regres za gnojivo	346,5	101,8	29,3	—
Ukupno:	578,2	138,2	23,9	22

Premiranje mlijeka su faktički nastavile sve republike i pokrajine u neizmijenjenom iznosu već 1. X 1971.

Regres za gnojivo se i dalje isplaćuje iz sredstava saveznog budžeta za 1972. ali dogovorenog i utvrđenog po republikama.

Do 1. IV ove godine treba utvrditi nov način premiranja i regresiranja, imajući u vidu i potrebu međurepubličkog usaglašavanja, dok su sredstva za ove namjene i dalje stvar republika i pokrajina. Razumije se pri usaglašavanju stavova mora se voditi računa o različitoj distribuciji proizvodnje i potrošnje poljoprivrednih proizvoda. Ovo utoliko prije budući da u 1971. kao i ranije i učešće republika i pokrajina u korištenju i formiranju sredstava za premije i regrese nije bilo jednako.⁵¹⁾

Što se tiče premija za duhan (ϕ 8,05 din/kg) ona je koncem 1971. ukinuta s tim da se za njen iznos povećala minimalna otkupna cijena sirovog duhana, zbog čega su i tvornice duhana u određenom iznosu povećale cijene duhanskih prerađevina.⁵²⁾

Stimulacija izvoza. Najveći dio izvoza iz poljoprivrede (stoka i prerađevine, duhan, vino, riba i njene prerađevine, kukuruz, regulira se preko objedinjenih izvoznih olakšica i drugih doprinosa u odgovarajućim fondovima za unapređenje proizvodnje i izvoza na nivou čitave zemlje.

51)

Ukupno:	a) učešće u korišćenju 100,00	b) učešće u formiranju 100,00	Razlika u m n din + ili — (b—a)
Od toga:			
— BiH-a	5,35	12,68	+ 42,4
— Crna Gora	0,54	2,04	+ 8,8
— Hrvatska	23,89	26,64	+ 15,9
— Makedonija	7,94	5,22	— 15,7
— Slovenija	8,68	15,69	+ 40,5
— Srbija (uže područje)	18,13	25,33	+ 41,6
— Vojvodina	32,80	10,38	— 129,6
— Kosovo	2,69	2,00	— 3,9

Kao što se vidi veće učešće u formiranju sredstava za premije i regrese nego li je njihovo učešće u korišćenju imaju SR Bosna i Hercegovina za 42,4 mln. din, SR Crna Gora za 8,8 mln. din, SR Hrvatska za 15,9 mln. din, SR Slovenija za 40,5 mln. din, SR Srbija (uže područje) ja 41,6 mln. din. Nasuprot tome SR Makedonija te SAP Vojvodina i SAP Kosovo više su učestvovala u korištenju nego li formiranju sredstava (za 149,2 mln. din).

52) Sredstva za premije za duhan u 1971. trebale su biti osigurane putem stope od 4,7% (kasnije 13,4%) od poreza na promet duhana i duhanskih prerađevina u iznosu od 400 mln. din. za čitavu zemlju (50 mln. kg a 8,05 din/kg). Ukidanjem premija za duhan i njihovim ugrađivanjem u novu minimalnu otkupnu cijenu, savezni fond za duhan i navedena konstrukcija prikupljanja sredstava postala je bespredmetna. Do tog trenutka prikupljena sredstva treba da budu decentralizirana po republikama i pokrajinama.

Na taj način izvezeno je stoke i prerađevina u 1971. za 178,3 mln dolara⁵³⁾ — od čega na SRH otpada 48,7 mln dolara ili 27,20%. Uspjeh je tim značajniji ako imamo u vidu velike teškoće prouzrokovane kretanjem cijena tovnog materijala i stočne hrane na domaćem tržištu kao i barijere na inozemnom.

Izvozna stimulacija postojala je i kod izvoza vina i alkoholnih pića, kojih je iz čitave zemlje prošle godine izvezeno u vrijednosti od 10,6 mln dolara na konvertibilno područje.

Izvoz ribljih prerađevina na konvertibilno tržište iznosi 3,6 mln dolara (zajedno sa Slovenijom).

U ostale mjere neposredne društvene intervencije u minulom periodu značajnu je olakšicu predstavljala i već spomenuta, sada već ukinuta beneficirana kamata u poljoprivredi (40 mln za SRH) zatim ranije širi, a sada sužen savezni reeskont, kao i novouvedeni republički reeskont za poljoprivredu u visini od 80 mln. din u 1971.⁵⁴⁾ Osim toga treba spomenuti još jednu mjeru ustupljena kamata na poslovni fond (a što nije učinjeno kod svih republika) za društveni sektor poljoprivrede SRH predstavlja pozitivan efekat 35 mln. din.

Zaštita domaće poljoprivrede. Do godine 1968. potpuno otvorena naša je poljoprivreda trpjela velike štete nereguliranim uvozom, a čiji jedini motiv najčešće su bile visoke zarade uvoznika i špekulacije na tržištu. Od tada međutim nizom propisa domaća poljoprivreda je zaštićena. Za 190 poljoprivredno prehrambenih proizvoda propisana je ili može da se propiše uvozna

53) Struktura i obim izvoza iz stočarstva za čitavu zemlju u 1971:

	tona	000 \$
— živa goveda	42305	28515
— goveđe meso	51889	70039
— svinjsko meso	29718	20031
— živa sitna stoka	5309	2818
— meso sitne stoke	2735	3565
— konji i meso	39644	21792
— konzerve	18221	23764
— ostali proizvodi	—	7772
	192181	178296

64) Emisija primarnog novca od 252,9 mln. din u SRH odlukom Izvršnog vijeća raspoređena je na industriju i druge oblasti sa 172,9 mln, a na poljoprivredu 80 mln din. (uljarice 15 mln, duhan 5 mln tov stoke (telad, junad) za izvoz i turističku potrošnju 30 mln i proizvodnju kukuruza 30 mln din. Iznos emisione kvote u korist poljoprivrede koncem godine povećan je za još 10 mln din. pa ukupna sredstva iznose 90 mln din.

dadžbina, a koja se utvrđuje kao razlika između domaće tržišne cijene i najpovoljnije uvozne cijene franko granica uključujući carine i takse.⁵⁵⁾ Ovog časa uvoznom dadžbinom obuhvaćena su 83 proizvoda.

Drugi instrument je pooštren režim uvoza, a treći sezonsko ograničavanje uvoza svježeg povrća, voća, jaja, mlijeka i dr. Svi ovi instrumenti pokazali su se kao prikladne i elastične mjere zaštite, posebno uvozne dadžbine koja se za razliku od carine, mogu mijenjati svake nedjelje.

Za zaštitu poljoprivrede od hirova domaće tržišta u osnovi služe garantirane i minimalne otkupne cijene, propisane za važnije poljoprivredne proizvode.⁵⁶⁾ Obzirom na nivo tih cijena, proizvođači ostvaruju zaštitu svojih interesa kod žitarica, šećerne repe, mlijeka i sl. a gube ukoliko po zaštitnim cijenama moraju prodavati tovnu stoku. Inače najveća slabost zaštitnih cijena je njihova statičnost i sporo prilagođavanje promijenjenim uvjetima u proizvodnji i tržištu.

Ekonomsko-financijski rezultati i sposobnost reprodukcije. U ukupnom prihodu privrede SRH, društvena poljoprivreda u 1970. zauzima 8,60%, prema 8,1 u 1965. U većoj je mjeri svoje učešće u ukupnom prihodu industrije povećala prehrambena industrija, a koja iznosi 16,10% u 1970. g. prema 13,5%

55) Visina dadžbine u odnosu na domaće proizvođačke cijene kreće se:

% dadžbine od domaće proizvođačke cijene	Struktura 100
od 1 do 10	6,2
od 11 do 25	32,5
od 26 do 35	25,0
od 36 do 70	32,5
od 71 do 100	2,5
od 101 do 110	1,3

56) Garantirane cijene:

- pšenica, kukuruz, ječam, zob, raž, riža
- toвне svinje, toвна goveda, ovce, janjad, brojleri
- vuna
- krumpir, crveni luk, grah, šljiva
- Mineralne otkupne cijene:
- šećerna repa, suncokret, duhan, konoplja, pamuk
mlijeko

u 1965. Međutim ostvareni dohodak po radniku još uvijek nije zadovoljavajući. U 1970. iznosi 27.926 din, prema 13.480 u 1965. Dohodak po radniku u prehrambenoj industriji iznosi 35.493 din u 1970. i to je nešto više od dohotka po radniku u oblasti industrije.⁵⁷⁾

Kretanje neto osobnih dohodaka u prehrambenoj industriji u 1970. god. iznosi 1241 din i približno odgovara neto osobnom dohotku ukupne privrede. Neto osobni dohodak u poljoprivredi 1965. god. iznosio je 85% a 1970. tek 81% neto osobnog dohotka zaposlenog u privredi, te iznosi 998 din.⁵⁸⁾

Slične tendencije pokazuje i izdvajanje sredstava u fond zajedničke potrošnje po radniku. Tako npr. u 1970. duhanska privreda izdvaja 318 dinara, poljoprivreda s ribarstvom 706, prehrambena 1130 i industrija 1225 din po radniku.

Sredstva izdvojena u poslovni fond sa sredstvima amortizacije, dakle sredstva namijenjena prostoj i proširenoj reprodukciji iznose u 1970. god. poljoprivrede (uključiv i ribarstvo) 455 mln. prehrambene industrije 300 mln, duhanske industrije 7 mln.⁵⁹⁾

57) Ostvareni dohodak po radniku (u din)

	1965.	1966.	1967.	1968.	1969.	1970.
Poljoprivreda (uključiv i ribarstvo)	13480	17878	18836	21611	25496	27926
Prehrambena industrija	19970	24514	23621	24221	31120	35493
Duhanska ind. (bez p. p.)	15515	14044	14813	18488	23372	18234
Industrija	19390	21379	21521	23910	32004	32730
Uk. privreda	18650	22812	23813	26909	31166	33494

58) Kretanje neto osobnih dohodaka (u din)

	1965.	1966.	1967.	1968.	1969.	1970.
Poljoprivreda (uključiv i ribarstvo)	431	586	646	625	882	998
Prehrambena industrija	500	739	853	846	1015	1241
Duhanska industrija	429	527	578	703	803	906
Industrija	508	629	797	865	1028	1212
Ukup. privreda	507	619	893	875	1038	1233

59) Sredstva za prostu i proširenu reprodukciju (poslovni fond i amortizacija (u mln din)

	1965.	1966.	1967.	1968.	1969.	1970.
Poljoprivreda i ribarstvo	190	241	242	256	428	455
Prehrambena industrija	162	232	191	211	269	300
Duhanska industrija	5	6	5	7	10	7
Industrija	1585	2027	1920	1960	2931	3053
Privreda ukupno	3153	3790	3915	4098	5847	6642

Prema jednoj analizi sa ovim bi se u postojećim uvjetima moglo obnoviti poslovna sredstva u poljoprivredi za 11, u prehrambenoj za 7, u duhanskoj za 13 godina. Naoko stvar i ne izgleda sasvim nepovoljno. Međutim znatan dio tih sredstava unaprijed je angažiran za otplatu osnovnih i trajnih obrtnih sredstava. Tako npr. učešće angažiranih sredstava izdvojenih u poslovni fond i sredstva amortizacije za otplatu anuiteta iznosi u 1970. kod društvene poljoprivrede čak 89%, a što je neodrživo. Kod duhanske industrije angažiranost je čak 161% a što se bez izuzetnih mjera ne može uopće otkloniti. Kod prehrambene industrije to iznosi 56%.⁶⁰⁾

Kako se iz ovog vidi obaveze su takve da npr. kod duhanske industrije sasvim onemogućavaju a kod poljoprivrede veoma sužuju daljnje proširenje proizvodnih potencijala i modernizaciju.

Izuzetno teška je bila 1970. godina kad je uslijed podbačaja prinosa osnovnih kultura čak 12 kombinata od 24 analizirana u SR Hrvatskoj imalo svega do 1¹/₄ fondova prema ukupnim sredstvima.⁶¹⁾

Kao u pravilu u ovoj se skupini nalaze pored ostalih i svi najveći kombinati. Što se tiče same amortizacije valja napomenuti da je ona u poljoprivredi obračunata iznad propisanih minimalnih stopa, približno kao i u drugim oblastima.⁶²⁾

60) % angažiranosti ukupnih sredstava za reprodukciju za otplatu anuiteta

	1966.	1967.	1968.	1969.	1970.
Poljoprivreda	37	89	101	81	89
Prehrambena industrija	22	31	45	41	56
Duhanska industrija	27	51	47	47	161
Industrija	29	41	50	43	54
Privreda ukupno	28	37	50	43	48

61) Analizirane radne organizacije poljoprivrede (kombinati po ZR za 1970. u SRH)

Fondovi prema sredstvima	Srednja			
	Slavonija	Hrvatska	Dalmacija	Istra
od 0—1 %	7	1	1	3
od 1—2 %	1	1	—	—
od 2—3 %	1	1	—	—
od 3—4 %	2	—	1	—
više od 5 %	1	2	2	—
	12	5	4	3

Cjelokupna društvena poljoprivreda SRH imala je u 1970. godini 3,3% (u SFRJ 3,4%) fondova prema sredstvima.

62) Obračun amortizacije iznad propisanih minimalnih stopa u 1/4 u posljednje tri godine

	Poljoprivreda s ribarstvom	Prehrambena industrija	Duhanska industrija	Industrija
1968.	13,7	35,7	11,1	21,1
1969.	35,7	37,2	21,2	15,4
1970.	39,3	46,9	45,6	46,3

Investicije u osnovna sredstva. Nominalno gledano sredstva za investicije u poljoprivredi rastu sa 337 mln u 1965. na 488 mln u 1970.⁶³⁾ Međutim devalvacioni efekti, ali i brzi porast investicija u privredi SRH smanjili su i dalje smanjuju učešće poljoprivrednih investicija prema ukupnim privrednim investicijama u SRH (s 9,30% u 1966. na 5,35% u 1970).

Daljnja je nepovoljna okolnost sve veća ovisnost investicionih ulaganja od tuđih izvora sredstava. Dok su npr. 1966. god. bankarska sredstva učestvovala u poljoprivrednim investicijama sa 54,8%, u 1970. to učešće povećano je na 67%.⁶⁴⁾

U današnjim uvjetima to veoma poskupljuje investicioni objekt i sužava njegovu ekonomičnost. U tehničkoj strukturi građevine i opreme su daleko najviše zastupani, dok se u stočni fond, višegodišnje nasade i proširenje zemljišnih površina ulaže vrlo malo.

Gubici u poljoprivredi. Prvih godina po reformi gubici u poljoprivredi su bili neznatni. Svega 1,3 mln u 1965. odnosno 3,6 mln u 1966. ili 3,4% odnosno 4,50% od sveukupnih gubitaka u privredi SRH. Zatim se povećavaju i već u 1969. i 1970. iznose 116 odnosno 117 mln, a to je već 27% od sveukupnih gubitaka u privredi SRH.⁶⁵⁾

63) Dinamika i obim investicionog ulaganja (u 000 din)

	1965.	1966.	1967.	1968.	1969.	1970. ϕ	1965-70.
Poljoprivreda i ribarstvo	337	407	379	341	450	488	400
Prehrambena industrija	90	89	107	188	237	255	161
Duhanska industrija	5,2	3,8	3,5	13,6	10,1	21,8	9,6

64) Struktura izvora financiranja investicija

	Radne org. poljoprivrede i ribarstva	druge organizacije	banke	DPZ	Ukupno
1966.	40,8	2,9	54,8	1,5	100
1968.	30,7	—	68,1	1,2	100
1970.	31,2	—	67,0	1,8	100

65) Dinamika kretanja gubitaka (u 000 din)

	1965.	1966.	1967.	1968.	1969.	1970.
Duhanska industrija	—	—	216	1165	967	6939
Prehrambene industr.	90	4801	1592	33477	17711	11395
Industrija ukupno	26344	56082	117902	164388	166141	268768
Privreda SRH ukupno	38914	78013	211577	330739	425703	424380
Poljoprivreda	1350	3565	25999	29282	116057	115263
Učešće gubitaka poljoprivrede u uk. gubicima privrede SR Hrvatske u %	3,4	4,5	12,3	8,8	27,2	27,1

Problem gubitaka je prije svega u tome što se nesaniрани ili nepotpuno saniрани prenose dalje i akumuliraju teškoće radnih organizacija.

Ovom prilikom treba istaći da je posljednja potpunija sanacija izvršena na PIK Belje po ZR za 1969. gdje je učestvovala i republika i J. P. banka. Već slijedeće 1970. IPK Osijek, PPK Županja, AK Jasinje nisu u toj mjeri saniрани iz čega slijedi zaključak da se eventualno nove sanacije ne mogu očekivati od strane DPZ, već samo zajedničkim rezervama čije mogućnosti su veoma skromne i pored predviđenog povećanog izdvajanja u njihovu korist.

VI. Opća ocjena privredne situacije u 1971. — startnoj godini Srednjeročnog plana

U do sad datom prikazu, razmotrena su kretanja i karakteristike poljoprivrede u minulom razdoblju zaključno sa 1970.

U 1971. poljoprivreda je ušla sa slabim financijskim i materijalnim rezultatima, obzirom na nizak nivo proizvodnje, posebno biljne, u prethodnoj godini. Prelazne zalihe pšenice i stočne hrane 1970/71. bile su najniže u posljednjih 8 godina. Relativno velika stočarska proizvodnja u uzlaznoj liniji kretanja tamo još od 1968. godine, produbila je nestašicu stočne hrane. Niti uvozna intervencija sa 320.000 tona zrnatom stočnom hranom, niti značajni utrošak pšenice u stočnu ishranu nije doprinio smirivanju potražnje.

Otkupne cijene stoke su doduše rasle ali nisu mogle slijediti ovu situaciju. Nakon dosegnutog nivoa, stočarstvo je počelo opadati. Upoređujući procjenu brojnog stanja stoke 15. I 1972. sa stanjem od prije godinu dana, vidi se da je ukupno goveda manje za 2%, krava i steonih junica za 1%, ukupno svinja za 8% krmača i suprasnih nazimica 6%. Čak i dosadanji stalni rast peradi je zaustavljen, pa je i peradi ukupno uzevši, za 6% manje. Nedovoljna proizvodnja u 1970. pokazala je dakle sve svoje negativne efekte u 1971, kad su cijene, ukupno uzevši — a prema procjeni Saveznog zavoda za cijene — porasle za 22% (najviše stočna hrana (indeks 141), industrijsko bilje (ind. 135), voće i grožđe (ind. 130), alkoholna pića (ind. 123), povrće i mlijeko (ind. 110 u 1971. prema 1970)). Izvjesnu kompenzaciju za nepovoljno kretanje dala je međutim neuporediva veća biljna proizvodnja, a koja realizirana po novim, u lipnju 1971. donijetim cijenama, praktički daje osnovni pozitivan pečat poslovanju poljoprivrede u 1971. To međutim ne znači da nema ili da se neće utvrditi kod pojedinih radnih organizacija loše poslovanje i znatni gubici, ali to će biti pojedinačni slučajevi.

Sadanju poziciju i nastojanja u poljoprivredi nemoguće je posmatrati van općih kretanja i karakteristika ukupne privrede SRH. Zato o ovom nekoliko riječi:

— u ukupnoj privredi, pored zadovoljavajućeg porasta još je uvijek visok stupanj nelikvidnosti. Koncem prošle godine bilo je blokirano u SRH 454 radne organizacije sa 260.000 zaposlenih.

— Struktura izvora sredstava privrede je pogoršana. Vlastita sredstva smanjena su sa 39,7 na 36,7% u posljednjih godinu dana. Kratkoročni kre-

diti su i dalje dominantna pozicija u izvorima sredstava. Očito je dakle da to nije specifičnost samo poljoprivrede, iako je to baš kod nje najjače naglašeno.

— Ukupna potrošnja tokom čitave 1971. je bila iznad mogućnosti. Do-
duše investiciona aktivnost se usporava, ali još uvijek su znatne investicije
bez pokrića ili sa pukim formalnim pokrićem.

—U toku prošle godine nominalni osobni dohoci u privredi SRH imali
su porast od 30,3% — više nego porast ličnih primanja u drugim republikama.

— Vanjsko trgovinski bilans počeo se popravljati tek koncem prošle
godine i ta se tendenca nastavlja.

U tim općim okvirima kreće se i poljoprivreda kao integralni dio čitave
privrede. Stoga je nemoguće izolirano posmatrati stvari. Opća zavisnost je
uzajamna.

Stoga u naporima da se ostvari opći stabilizacioni program i poljopri-
vreda vidi svoju veliku šansu.

Nastojanje Izvršnog vijeća da se oštro obračuna sa nerealnim i megalomanskim investicijama a od kojih su neke još jučer služile za sisanje iluzija, nailazi na posebnu veliku podršku poljoprivrednika. Mi u tom vidimo više prostora za naš razvojni program, a on bi bio — kao i niz toliko drugih zdravih programa — sasvim u sjeni i potpuno blokiran ukoliko bi se usvojili mnogi od tzv. velikih projekata prometne infrastrukture, i sličnih, za sada još neostvarljivih želja.

Treba se spustiti na tlo realnosti i prije svega misliti kako prevladati veliku zaduženost u republici, a koja proizlazi iz prenosa sredstava prava i obveza s Federacije na republike (tzv. izvanbudžetska bilansa), otplata unutarnjih i inozemnih zajmova, isplata anticipativne i beneficirane kamate u turizmu, poljoprivredi, zatim neodgodive obveze prema modernizaciji ŽTP, završetku HE Orlovac i druge obveze republike.

Daljnji razvoj samoupravnih socijalističkih društveno-ekonomskih odno-
sa nije moguć bez jačanja materijalne baze samoupravljanja. Stoga je pro-
gram postupnog rasterećenja prvorazredan zadatak srednjeročnog razvoja.

Daljnje mjere podređene su ciljevima stabilizacije privrede ali kroz daljnji dinamičan, usklađen privredni razvitak uz siguran rast životnog standarda radnih ljudi, uz daljnji porast zaposlenosti, promjene ekonomske strukture stanovništva, većeg stupnja samoorganiziranosti i efikasnijeg priređivanja uopće.

Tim strateškim ciljevima podredit će se sve mjere i akcije u republici tokom provedbe srednjeročnog plana razvoja do 1975.

VII. ZAKLJUČNA RAZMATRANJA I PRIJEDLOZI

Rezolucijom I konferencije SKJ, a posebno amandmanima na Ustav SFRJ i SRH težište politike prelazi s Federacije na republike i pokrajine. Njihova nadležnost se izražava na nizu područja.

Zakonodavna regulativa. U sferi agrarnog zakonodavstva samo zakoni o zdravstvenoj zaštiti stoke i bilja ostaju i dalje savezni zakoni, jedinstveni opće važeći u čitavoj zemlji. Sve druge u potpunosti reguliraju republike i pokrajine (zakon o proizvodnji i prometu sjemena i sadnog materijala u poljoprivredi i šumarstvu, rasplodne stoke, duhana, vina, mineralnih gnojiva, morskog i slatkovodnog ribarstva, zatim zakon o udruživanju seljaka, zakon o krupnim sredstvima rada u ličnoj svojini, zakon o šumama, o lovstvu, zakon o zemljištu itd.

Vlastito agrarno zakonodavstvo tražit će i odgovarajuću organiziranost stručne službe za realizaciju niza zadataka (selekcija, introdukcija, provjeravanje, ispitivanje i priznavanje sorte itd.).

Neophodna je i daljnja izgradnja, proširenje i osposobljavanje inspekcijske službe osobito u općinama i na granici. Nije potrebno posebno naglašavati da je tokom izrade zakona nužno međurepubličko usaglašavanje osnovnih pitanja, kao i usaglašavanje sa normama i propisima zemalja s kojima imamo razmjenu (npr. izvoz biološkog repromaterijala, vina i drugog u zemlje EEZ).

Ekonomske funkcije. Razumije se da republika i pokrajine svoju nadležnost neće iscrpljivati samo kroz zakonsku regulativu.

Obim i način intervencije republike u poljoprivredi ogledat će se kroz premiranje i regresiranje, kompenzacije, utvrđivanje stopa poreza, usmjerenje reeskontnih kredita iz republičke emisione kvote, usmjerenje inozemnih kredita u skladu s globalnom raspodjelom, utvrđivanje zaštitnih i maloprodajnih cijena, postupnom stvaranju materijalnih pretpostavki za veće tržišne rezerve na svim nivoima i intervencije na tržištu u okviru dogovorene politike na jedinstvenom jugoslavenskom agrarnom tržištu.

Provedba Ustavnih amandmana. Organizirajući se do kraja na samoupravnim principima, i ukupnošću svog djelovanja, poljoprivreda će dati svoj doprinos oživotvorenju načela i duha amandmana uopće. No posebno je zainteresirana za realizaciju »radničkih« i »seljačkih« amandmana, koji postaju njen osnovni motiv cjelokupnog organiziranja i aktivnosti.

Sto hiljada zaposlenih radnika u poljoprivredi, prehrambenoj i duhanskoj industriji SRH dalo je svestranu podršku u toku priprema i usvajanja ustavnih amandmana, svjesni nužnih promjena i procesa koji treba da dovedu u dominantnu poziciju radničku klasu u cjelokupnoj društvenoj reprodukciji. Stoga puna primjena a ne samo usvajanje ustavnih amandmana 21, 22 i 23 jedino može osigurati neotuđivost dohotka, koji u cjelini pripada osnovnim organizacijama udruženog rada. U tom smislu potrebno je još mnogo rada na izmjeni sadanje organizacije poduzeća i cjelokupnog samoupravnog mehanizma.

Novu poziciju našem seljaštvu amandmani osiguravaju kroz realizaciju načela samoupravnosti i društvenog priznavanja radnog doprinosa svakog građanina, pa tako i individualnog proizvođača. Svojim radom i sredstvima rada kroz razne oblike samoorganiziranja i proizvodne suradnje oni se sve više uključuju kao značajni faktor u općedruštvenu podjelu rada.

Ravnopravan položaj s radnicima udruženog rada, upravo proizlazi iz pune slobode radnog i proizvodnog udruživanja, tržišnih odnosa, kreditnih uvjeta kao i socijalnih prava u razmjeru s njihovim doprinosom u stvaranju nacionalnog i dohotka i produktivnosti rada.

Politika cijena. U politici cijena treba ustrajati odlučno na kursu jačanja tržišnosti i postupnog eliminiranja raznih vantržnih utjecaja na formiranje cijena poljoprivrednih proizvoda, a što je od bitnog utjecaja za uspostavljanje odgovarajućih pariteta cijena između poljoprivrede i drugih sektora.

Uz ovakav kurs nužno je i dalje zadržati osnovnu zaštitu putem garantiranih i minimalnih otkupnih cijena, uz sužavanje liste proizvoda. U režimu garantiranih cijena treba da budu samo krušne i stočne žitarice te tovna stoka, što predstavlja najvažnije proizvode jugoslavenske poljoprivrede kojima bi nivo cijene, nakon usaglašenosti stavova, propisivali savezni organi. Sužavanje liste proizvoda osiguravalo bi i veću efikasnost intervencije Savezne direkcije, kojoj su inače sredstva nedovoljna za šire zahvate.

Minimalna otkupna cijena koju propisuju savezni organi, opet nakon općeg usaglašavanja, treba da se svede na duhan, šećernu repu, suncokret, pamuk i konoplju.

Minimalnu otkupnu cijenu za kravlje i ovčje mlijeko od 1. X 1971. propisuju — ali u jedinstvenom iznosu republike i pokrajine.

Nivo i oblik zaštite za tipične regionalne proizvode mogu — ako to ocijene potrebnim, propisivati republike i pokrajine.

Respektirajući stav da garantirane i minimalne otkupne cijene treba da budu dinamična a ne statička kategorija i da se bar jednom u godini usklađuju s općim kretanjem cijena i stanja na tržištu, potrebno je što prije istupiti s argumentiranim prijedlozima korekcije cijena vodeći računa o neposrednom interesu proizvođača ali i o trenutku u kojem se nalazimo.⁶⁶⁾

Valja ponovno istaći i stav da svako oštrije ograničavanje zaštitnih kao i maloprodajnih cijena obvezuje DPZ na kompenzaciju.⁶⁷⁾

U navedenom razdoblju posebna će pažnja biti posvećena širem materijalnom i tehničkom osposobljavanju institucija za materijalne rezerve i intervencije na tržištu.

Ovo se prije svega odnosi na potrebu za daleko većom rezervom i osposobljenošću da se intervenira na tržištu stočne hrane ali i kod drugih proizvoda.

U tom cilju i ove godine će se nastaviti s uvozom deficitarnih proizvoda. Također se nastavlja s povoljnijim kreditima za daljnje jačanje tehničke

66) Poslovna zajednica poljoprivredno-industrijskih kombinata Jugoslavije predlaže povećanje zaštitnih cijena za 12% kod pšenice, 22% kod kukuruza, 15% za mesnate svinje, 19% za tovnu junad, 17% za šećernu repu, 19% za suncokret, 32% za mlijeko računajući i premiju.

67) Takvu kompenzaciju danas dobivaju proizvođači ulja i brašna u visini od oko 1000 mln. din za cijelu zemlju. Početkom ožujka 1972. kompenzacija za ulje je ukinuta, što je tražilo međutim osjetno povećanje cijena kod proizvođača i u maloprodaji.

baze tržišta (hladnjače, silosi, skladišta) u visini od 100 mln din Savezne direkcije za čitavu zemlju, a što će kroz poznate konstrukcije omogućiti izgradnju u vrijednosti od 300 mln. din, od čega će na SR Hrvatsku otpasti cca 25—27%.

Značajno je također istaći opći stav da se cjelokupna politika društvene intervencije na tržištu ubuduće temelji isključivo na usaglašavanje interesima republika i pokrajina.

Kreditiranje poljoprivrede. Osiguranje potrebnih obrtnih sredstava za poljoprivrednu proizvodnju i zalihe predstavljat će i za naredni period jedan od najvažnijih zadataka.

Obzirom da sužavanje reeskonta, nije na zadovoljavajući način kompenzirano konverzijom kratkoročnih kredita dugoročni kredit za obrtna sredstva⁶⁸⁾ zatraženo je proširenje reeskonta koji važi za pšenicu, za još nekoliko najvažnijih proizvoda.

S tim u vezi postignuta je suglasnost da se u savezni reeskont uključi još i suncokret, šećerna repa i duhan.

U očekivanju konačne odluke o većem dijelu primarne emisije novca kojim će slobodno raspolagati republike i pokrajine, naše je stanovište i zahtjev da u povećanoj emisioj kvoti republike, potrebe poljoprivrede budu zastupljene najmanje u postotku s kojim se računalo u 1971. godini (31,2%).

Ocjenjuje se da će apsolutni iznos biti znatno veći od lanjskog. Nedvojbeno je nadalje da u tome prvenstvo kreditiranja ima stočarstvo.

Što se tiče domaćih kreditnih sredstava i njihovog usmjeravanja za investicije u društvenoj poljoprivredi, za ovu godinu nije usvojena stimulacija putem beneficirane i dodatne kamatne stope, ali to treba izboriti za 1973.

Među investicionim zahvatima veći značaj mora dobiti proširenje zemljišnih površina u društvenom sektoru. Značajan doprinos tome dat će i DPZ realiziranjem svojih obaveza u okviru, već po Saboru, usvojenog programa komasacija. No treba tražiti i druge metode i stimulanse.

Zahtjevi, raspodjela i usmjeravanje kredita Međunarodne banke u narednom periodu isključivo su stvar opće koordinacije i dogovora republika i pokrajina.

Poticaj za ulaganja individualnih gospodarstava iz vlastitih sredstava osiguravat će se, u okviru mogućnosti, posebnom politikom prije svega od strane općina. U tom pogledu već i do sada ima dosta primjera koji zaslužuju da budu posebno istaknuti.

Stimulacija izvoza i zaštita domaće poljoprivrede. U sadanjem trenutku je najhitnije da se utvrde izvozne stimulacije bez kojih Fondovi udružene

⁶⁸⁾ Konverzija nije zadovoljila obzirom na trenutak kad je izvršena. Razdoblje od 31. X 70. do 31. I 71. očito nije razdoblje maksimalnog iznosa sredstava potrebnih za kreditiranje proizvodnje i zaliha. Osim toga u 1970. godini je bila niska proizvodnja i nizak nivo zaštitnih cijena. Također zbog načina na koji je izvršena konverzija, dio bankarskih sredstava, dobiven po osnovi kreditiranja poljoprivrede, prebačen je u druge djelatnosti.

privrede za izvoz stoke, vina, ribe, duhana itd. ne mogu ostvariti već zacrtani program izvoza. Riječ je u prvom redu o dodatnim sredstvima koja nedostaju pored sada važećih olakšica.

U osnovnu instrumentariju zaštite poljoprivrednih proizvođača, čini se, da nema potrebe za većim promjenama. Restriktivni režimi uvoza obuhvaćaju velik broj proizvoda. U primjeni uvaznih dadžbina potreba je elastičnost i brzo prilagođavanje promjenama na domaćem i vanjskom tržištu polazeći od načela da se uvijek radi o potrebi racionalne i ekonomski opravdane, a ne apsolutne zaštite domaće poljoprivredne proizvodnje. Interes domaćih poljoprivrednih proizvođača treba međutim zaštititi i kad se eventualnom zabranom ili ograničenjem izvoza dovodi u nepovoljniji položaj.

Poreska politika. Propisivanje vrsti nivoa doprinosa i poreza u pretežnoj je nadležnosti republika i pokrajina odnosno općina. Obzirom da je društvena poljoprivreda još uvijek relativno radno intenzivna djelatnost i da je isuviše opterećena obavezama, u sistemu u kojem su osobni dohoci osnovica doprinosa i poreza, neophodno je da se o toj činjenici vodi računa u budućoj poreskoj politici kako je to već zacrtano i u mnogim zvaničnim dokumentima.

Poljoprivreda naime ostvaruje relativno niže dohotke, a zbog većeg udjela živog rada snosi i apsolutno i relativno veći teret nego druge djelatnosti.

Što se tiče oporezivanja individualnih poljoprivrednika, a kome je osnovica katastarski prihod, treba istaći da neki drugi objektivniji kriterij do sada nije nađen. Čini se da se prigovori više trebaju odnositi na velik broj drugih poreza i doprinosa koji često predstavljaju veći teret od prvog.

U nekim općinama još uvijek su visoki porezi odnosno takse na krupnija sredstva za proizvodnju. Federacija i republika svojevremeno su znatno olakšale uvjete nabavke mehanizacije ukidanjem ili smanjenjem poreza na promet, pa bi to trebalo da slijede i određene općine. U pojedinim slučajevima može se govoriti i o suviše visokim taksama na strojeve i oruđa.

Također je značajno istaći potrebu za ubrzanjem, barem djelomičnog rješenja penzionog osiguranja.

Neposredna materijalna intervencija republike u poljoprivredi. Odlukom Izvršnog vijeća od 12. I 1972. — a to treba još da razmotri Sabor SR Hrvatske — osigurat će se primjenom određene stope izdvajanja iz poreza na promet 132 mln. dinara. Od toga 80 mln. za premiranje mlijeka, a prema prijedlogu o visini premije u jedinstvenom iznosu od 0,40 din za jednu litru s oba sektora proizvodnje.⁶⁹⁾ Nivo s kojeg će se intervenirati je republika s tim da se premiraju proizvođači i onog mlijeka koje jedna republika za svoje potrebe nabavlja u drugoj. Na taj način — u mlijeku sufitarna republika ili pokrajina ne bi premirala dio proizvodnje koji se troši van njenog područja. U protivnom rješenje će biti u međurepubličkom fondu s uplatom sredstava prema potrošnji. Za premiranje cca 1000 tona vune predviđaju se sredstva u visini od 2 mln.

⁶⁹⁾ Predviđa se otkup od 200 mln. 1 od toga 150 mln. s individualnog sektora, 50 mln. s društvenog sektora.

Preostalih 50 mln dinara osiguravaju se kao inicijalna sredstva za fond udružene privrede na nivou republike.

Prema datom prijedlogu Republičkog sekretarijata za poljoprivredu fond bi utvrdio godišnji i srednjoročni program. Njegovi partneri su potpisnici samoupravnog sporazuma određenih grupacija poljoprivrede (stočari, vinari i sl.). U pravilu se radi o kreditnom odnosu, uz obostrane obaveze i učešće kako bi se sredstva postepeno povećavala. Bespovratna sredstva bi se odnosila samo za posebne namjene u manjem iznosu.

Značajni partneri fondu na nivou udružene poljoprivrede bili bi i općinski fondovi za unapređivanje poljoprivrede kojih u SRH ima više desetaka sa preko 15 mln. dinara. Sve to objedinjeno putem općeg programa Fonda, a vezano i na bankarska sredstva trebalo bi u kasnijim godinama da dovede do punog osamostaljenja.

Osim navedenih obaveza od 132 mln. din. republike će preko saveznog budžeta osiguravati i redres za mineralna gnojiva u visini od 100 mln. dinara, a koji će se na dosadašnji način i u neizmijenjenom iznosu isplaćivati potrošačima s oba sektora poljoprivrede do 1. IV 1972, ali vjerojatnije do polovine ili čak do kraja godine. Konačno rješenje treba tražiti u međurepubličkom fondu za regres za umjetna gnojiva, što međutim ni tada neće ni u čemu promijeniti materijalnu obavezu naše republike. Sve u svemu izravna intervencija naše republike svodi se — u ovoj situaciji — na značajnih 232 mln. din.

.....

Na kraju želio bih istaći da predočena problematika, ciljevi srednjeročnog razvoja, konstituiranje novih društveno-ekonomskih i političkih odnosa u našoj republici, u našoj federaciji, predstavljaju široku i jasnu osnovu koja opredjeljuje težište rada i pravac djelovanja i našeg SPIT-a ubuduće.

U organizacionom pogledu treba jačati savez, i međusobnu povezanost njegovih jedinica, bilo da su organizirane na teritorijama ili proizvodnom principu.

Savez treba da pomogne i na objedinjavanju svih naših agronomskih snaga, posebno na republičkom vrhu — sve do organiziranja snažnog i programskog dobro postavljenog jedinstvenog agronomskog centra za primjenu nauke u praksi. Sadašnja disperzija veoma je štetna.

Savez ubuduće treba više da se bavi unapređenjem poljoprivredne štampe i informiranja opće, boreći se za ispravan i konstruktivan tretman poljoprivrede u našem društvu.

U rješavanju poljoprivrednih i drugih zadataka, inovacija u tehničko-tehnološkim postupcima, efikasnijeg privređivanja uopće, daljnje transformacije naše poljoprivrede, mi ćemo i ubuduće nailaziti na ne male teškoće.

No to je neizbježno, pošto je razvoj agrarnog sektora najsloženije pitanje cjelokupnog razvoja svake zemlje, pa ne može biti drugačije ni kod nas.

Ipak osvrćući se na pređeni put, mi zaista nema čega da se stidimo. Naprotiv, možemo biti vrlo ponosni.

Malo koji podatak kao onaj, da smo u 25 godina prepolovili učešće agrarnog stanovništva — u sebi sintetizira cjelokupnu sliku našeg preobražaja, sav onaj golemi razvoj naše zemlje izražen tako dubokim, korjenitim društveno-ekonomskim i socijalnim promjenama.

Stoga nije nikakvo čudo da nacional-šovinisti i separatisti — koji su inače i na sektoru poljoprivrede nasrtali na sve i sva, nisu mogli ni na koji način da zloupotrebe upravo navedeni podatak.

Prešućivali su činjenicu da je proces deagrarizacije upravo od 1945. godine do danas baš u našoj republici išao brže no bilo gdje u Jugoslaviji.

Nacionalisti naime vrlo dobro znaju da priznati ovo, znači i priznati sveukupan brz razvoj Hrvatske u Jugoslaviji.

Što se nas članova SPIT-a Hrvatske tiče — ma gdje da se nalazili — nastaviti ćemo mirno svojim poslom.

Ma koliko da nam je to do sad stečeno iskustvo dragocjeno i zaista veliko, ono samo po sebi nije dovoljno.

Stoga ne treba ni za trenutak zaboraviti da je usvajanje znanstvene spoznaje i stalno osposobljavanje bilo i ostaje osnovna pretpostavka svake uspješnosti u radu.

Postojeći društveno-ekonomski uvjeti omogućavaju, a to potvrđuju i svi proračuni novog društvenog plana, brži razvoj Hrvatske do 1975.

Ostvarenje prosječne godišnje stope rasta društvenog proizvoda za 7 do 8%, a što istovremeno znači i njegovo povećanje za daljnjih 300 dolara po stanovniku, još više će približiti SR Hrvatsku nekim razvijenijim zemljama.

Samo po sebi to onda znači i povoljnije uvjete za brži razvoj poljoprivrede, čije će se stanovništvo u odnosu na ukupno smanjiti sa 31% u 1970. na 27% u 1975.

Istovremeno sve to predstavlja i opće okvire i uvjete u kojima će djelovati i naš SPIT a.